

Mari Inkeroinen

Sanna Juusela

S150SN

TUTKIMUS HUOLTSIKKA OY:N
JÄLKIHUOLTOPALVELUIDEN
VAIKUTTAVUUDESTA
KÄYTTÄJÄASIAKKAIDEN
KOKEMANA

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Marraskuu 2013

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 5.11.2013
Tekijä(t) Mari Inkeroinen Sanna Juusela		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK)
Nimeke Tutkimus Huoltsikka Oy:n jälkihuoltopalveluiden vaikuttavuudesta käyttäjäasiakkaiden kokemana		
Tiivistelmä Opinnäytetyössä selvitettiin Huoltsikka Oy:n jälkihuoltopalveluiden vaikuttavuutta nuorten näkökulmasta. Huoltsikka Oy on lastensuojelun palveluja tuottava yritys Mikkelisä. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, ovatko palvelut tukeneet käyttäjäasiakkaiden itsenäistymistä. Tutkimuksella saatiin tietoa siitä, mitä palvelut ovat olleet ja miten ne ovat vaikuttaneet nuorten elämään. Tutkimukseen osallistuneet ovat Huoltsikka Oy:n jälkihuoltopalveluiden entisiä käyttäjäasiakkaita. Tutkimusmenetelmänä käytettiin temahaastattelua ja haastattelut analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Haastatteluihin osallistui neljä nuorta. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina Huoltsikka Oy:n jälkihuoltopalveluiden toimistotiloissa kesän 2013 aikana. Taustateorianä tutkimuksessa käytettiin lastensuojelua ja erityisesti jälkihuoltoa, nuoruutta ikävaiheena sekä vaikuttavuuden arviointia. Keskeisimpinä tuloksina voidaan pitää sitä, että Huoltsikka Oy:n tarjoamat jälkihuollon palvelut ovat vaikuttaneet positiivisella tavalla nuorten itsenäistymiseen ja elämän hallinnan saavuttamiseen. Huoltsikka Oy:n tarjoamat tukitoimet ovat suurimmalta osalta koostuneet neuvoista ja ohjauksesta. Nuoret ovat oppineet jälkihuollon aikana ottamaan vastuuta omasta elämästään ja itsenäistymisestään. Tärkeimmäksi asiaksi itsenäistymisen kannalta nuoret mainitsivat raha-asioiden hoitamisen sekä asumisen. Jälkihuollon aikana opitut tiedot ja taidot ovat kantaneet nuorilla myös tähän päivään. Merkittävänä tutkimustuloksena voidaan pitää myös sitä, että tavoitteiden sisäistäminen jälkihuollon alkaessa on ollut nuorille haastavaa. Tavoitteiden sisäistämisen ongelmat voivat johtua kiinnostuksen puutteesta tai tiedostamattomuudesta. Jälkihuollon edetessä tavoitteet selkiytyivät ja tulivat konkreettisemmiksi nuorille. Jatkotutkimushaasteeksi tästä syystä nouseekin nuorten tavoitteiden sisäistämistä ja asettamista edistävän työmenetelmän kehittäminen.		
Asiasanat (avainsanat) lastensuojelu, jälkihuolto, nuoruus, itsenäistyminen, vaikuttavuus		
Sivumäärä 43 s. + 3 liitettä	Kieli suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Mauno Saksio	Opinnäytetyön toimeksiantaja Huoltsikka Oy	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 5.11.2013
Author(s) Mari Inkeroinen Sanna Juusela	Degree programme and option Degree programme in Social Work Bachelor of Social Services	
Name of the bachelor's thesis Research of aftercare clients' experiences about the effectiveness of Huoltsikka Ltd's aftercare services		
Abstract <p>The aim of this thesis was to examine effectiveness of Huoltsikka Ltd's aftercare services from customers' perspective. Huoltsikka Ltd produces child protection services in Mikkeli. The purpose was to find out have the aftercare services supported customers' independence. Research gave information about what the services were and how did the services affect the life of the customers. Target of the research was Huoltsikka Ltd's former customers. The research method was a theme interview and the interviews were analysed with content analysis. Interviews were carried out with four former aftercare customers. Individual interviews were made in summer 2013 in Huoltsikka Ltd's aftercare facility.</p> <p>The most important result of this research was that Huoltsikka Ltd's aftercare services have affected customers' independence in a positive way and helped them reach control over life. The aftercare services have mostly included of advices and guidance. The customers have learned to take responsibility of their own lives and independence. From the customers' perspective, the most important thing about independence was taking care of finances and living on their own. The knowledge that the customers gained during the aftercare still benefits them today.</p> <p>An important result is also that it has been challenging to customers to internalize their objectives in the beginning of aftercare. Challenges of internalizing objectives might be caused by lack of interest or unconsciousness. As aftercare progresses, the objectives have become clearer and more substantial for the customers. Therefore, development of a work method that encourages customers to set and internalize their objectives arises as a further research challenge.</p>		
Subject headings, (keywords) child protection, aftercare, adolescence, independence, effectiveness		
Pages 43 p. + 3 appendices	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Mauno Saksio	Bachelor's thesis assigned by Huoltsikka Ltd.	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELU	2
2.1	Lastensuojelutyön tarkoitus	2
2.2	Tilastotietoa tutkimuksen taustalla	3
2.3	Sijaishuolto ja jälkihuolto osana lastensuojelua	5
2.4	Aikaisempia tutkimuksia jälkihuoltopalveluiden asiakkaiden kokemuksista	8
3	HUOLTSIKKA OY	10
3.1	Huoltosikka Oy:n toiminta ja historiaa	10
3.2	Jälkihuolto	11
4	NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN	12
4.1	Viattomasta lapsuudesta kohti itsenäistä aikuisuutta	12
4.2	Nuoruuden siirtymät kohti itsenäistä elämää	14
4.3	Nuoruus ja jälkihuolto	15
4.4	Itsenäistyvän nuoren roolikartta	16
5	VAIKUTTAVUUS	17
5.1	Lastensuojelutyön vaikuttavuus osana työn laatua	18
5.2	Vaikuttavuuden arviointi	19
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
6.1	Tutkimuskysymykset	20
6.2	Tutkimukseen osallistuneet	22
6.3	Tutkimusmenetelmät, aineisto ja analyysi	22
6.4	Tutkimuksen eettisyys	25
6.5	Tutkimuksen luotettavuus	26
7	HUOLTSIKKA OY:N JÄLKIHUOLTO PALVELUIDEN TOTEUTUMINEN JA VAIKUTTAVUUS	27
7.1	Palvelut ja tukitoimenpiteet	28
7.2	Tavoitteet	31
7.3	Vaikuttavuus	33
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
9	KEHITTÄMISHAASTEET JA JATKOTUTKIMUIDEA	38

10 POHDINTA	38
LÄHTEET	41

LIITTEET

- 1 Teemahaastattelun pohja
- 2 Sisällönanalyysi
- 3 Sopimus opinnäytetyön tekemisestä

1 JOHDANTO

Jälkihuoltoa voidaan tarjota nuorille sijaishuollon päättymisen jälkeen tai jos nuori on ollut sijoitettuna avohuollon tukitoimenpiteenä. Jälkihuolto on nuorille vapaaehtoista, mutta kunnilla on kuitenkin velvoite sitä järjestää. Jälkihuollon tarkoitus on turvata nuoren itsenäistyminen ja oman elämänhallinnan saavuttaminen. Jälkihuolto päättyy viimeistään siinä vaiheessa, kun nuori saavuttaa jälkihuollolle asetetun yläikärajan, joka on 21 vuotta. Jälkihuolto voidaan kuitenkin päättää aikaisemminkin, jos nuori pärjää elämässään ilman lastensuojelun tukea. (Laaksonen 2004, 260–263.) Ihanteellinen tilanne jälkihuollon päättymisen aikaan on, että nuoren omat siivet kantavat ja polku tulevaisuuteen näyttää valoisalta.

Pohtiessamme opinnäytetyön aihetta, kyselimme mahdollisia opinnäytetyön aiheita työharjoittelupaikoistamme. Huoltsikka Oy ilmaisi tarpeen heidän jälkihuoltopalveluidensa vaikuttavuustutkimukselle käyttäjäasiakkaiden näkökulmasta. Huoltsikka Oy on tarjonnut avohuollon tukipalveluita muun muassa jälkihuoltoa vuodesta 2005, mutta heidän tekemänsä työn vaikuttavuutta ei ole aikaisemmin tutkittu nuorten käyttäjien näkökulmasta.

Valitsimme Huoltsikka Oy:n ehdottaman jälkihuollon vaikuttavuustutkimuksen opinnäytetyömme aiheeksi, sillä olemme molemmat kiinnostuneita lastensuojelusta sekä sen monipuolisesta työkentästä. Lastensuojelun piirissä olevien lasten ja nuorten määrä kasvaa jatkuvasti ja näin ollen kasvaa myös jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten määrä. On hyvä tutkia jälkihuollon vaikuttavuutta, sillä näin voidaan kehittää työmenetelmiä ja kartoittaa mahdollisia kehitystarpeita. Tästä syystä Huoltsikka Oy halusi meidän tutkivan tarjoamiensa palveluiden vaikuttavuutta. Teimme tutkimuksemme teemahaastattelumenetelmällä ja analysoimme tulokset sisällönanalyysin keinoin.

Työelämäkumppaninamme toimi siis monipuolisia lastensuojelupalveluita tarjoava Huoltsikka Oy. Huoltsikan kautta saimme yhteyden haastateltaviin ja saimme heidän mielipiteensä siihen, mitä meidän tulisi tutkia ja mitkä ovat heidän tarpeensa tutkimuksen näkökulmasta. Huoltsikka Oy:ltä saimme myös tukea opinnäytetyön tekoon sekä tietoa alasta ja heidän toiminnastaan alalla.

Huoltsikka Oy:n perustehtävänä on tarjota laadukkaita sijais- ja jälkihuoltopalveluja. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan lähteä liikkeelle ilman lähtöolettamuksia, mutta mielestämme lähtöolettamuksena tutkimukselle oli, että jälkihuolto on vaikuttavaa ja laadukasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää käyttäjäasiakkaiden näkökulmaa siitä, ovatko palvelut heidän mielestään vaikuttaneet positiivisella tavalla heidän itsenäistymisprosessiinsa. Huoltsikka Oy sai hyödyllistä tietoa tutkimuksestamme. He saivat tietoa, että nuoret ovat hyötäneet jälkihuollosta ja jälkihuolto on vaikuttanut positiivisesti heidän itsenäistymiseensä. Tutkimuksemme avulla he voivat kehittää jälkihuoltopalvelujaan entistä paremmiksi.

2 LASTENSUOJELU

2.1 Lastensuojelutyön tarkoitus

Lastensuojelua ohjaavat erilaiset lait ja asetukset esimerkiksi lastensuojelulaki ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Lastensuojelun keskeiset arvot ja periaatteet pohjautuvat Suomen perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Pelkällä lastensuojelulaille ei lasten oikeuksia voida turvata vaan, siksi se tarvitsee rinnalleen muita lakeja sekä ihmisoikeussopimuksia, joita ovat muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimus ja lapsen oikeuksien yleissopimus. Kaikkea lastensuojelun parissa tehtävää työtä ohjaavat myös sosiaalialan eettiset periaatteet sekä työyhteisöjen omat arvot ja työmenetelmät että ihmiskäsitys. (Lastensuojelun arvot ja periaatteet.)

Lastensuojelulain ensisijaisena tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 1. luku 1 §). Lastensuojelulain 1. luvun 4 § mukaan lastensuojelun tulisi edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Lastensuojelun pyrkimyksenä on ehkäistä lapsen ja perheen ongelmia riittävän varhaisessa vaiheessa. Tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa ensimmäisellä sijalla on lapsen etu. (Lastensuojelulaki 1. luku 4 §.) Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen persoonallisuuden sekä fyysisten ja psyykkisten ominaisuuksien tasapainoinen kehittyminen (Mikkola 2005a, 73). Lastensuojelun palveluja ovat muun muassa avohuollon tukitoimenpiteet, huostaanotto, si-

jaishuolto sekä jälkihuolto (Mikkola 2005b, 77). Tässä tutkimuksessa keskeisiä käsitteitä ovat sijaishuolto ja erityisesti sijaishuollon jälkeinen jälkihuolto.

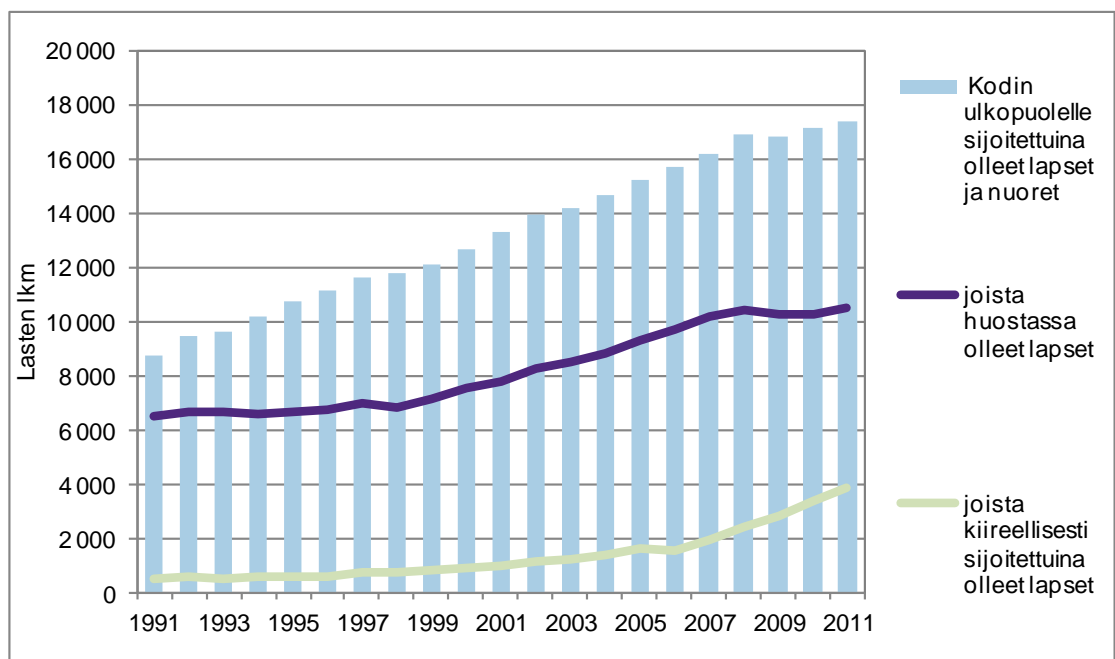
Lastensuojelun ensisijaisena tarkoituksena on huolehtia yhteiskunnasta ja sen kansalaisista, eli yksilöistä ja perheistä pitämällä huolta yhteiskunnan yleisistä oloista, ehkäisemällä syntyviä ongelmia sekä korjaamalla niitä. Lastensuojelussa otetaan huomioon lapsi sekä hänen perheensä eli se perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen. Lastensuojelutarpeeseen voi olla monia syitä, joihin kuuluvat muun muassa elämän peruskriisit, poikkeukselliset kasvuolot sekä erittäin vaativat tilanteet. Perhe voi olla hetkellisesti lastensuojelun asiakas, mutta joillain se kulkee mukana koko lapsuuden ajan. (Bardy 2013, 71–73.) Mielestämme on tärkeää ymmärtää työntekijänä myös lastensuojelun yhteiskunnallinen merkitys.

Lastensuojelutyö lähtee nimensä mukaisesti lapsen tarpeista, mutta aina otetaan huomioon koko perheen kuntoutustarve. Tärkeää on huomioida parempi tulevaisuus tavoitteena työskenneltäessä perheen kanssa. Huomioon tulisi ottaa heidän omat odotuksensa ja voimavaransa. (Mikkola 2005b, 77.) Lapsen oikeutta vastaa aina vanhempien velvollisuus. Lapsella on oikeus hyvään ja turvalliseen hoitoon sekä kasvuun ikätasonsa mukaisesti. Ihannekuvana sekä tavoitteena yhteiskunnassa ovat, että lapsen oikeus tapahtuisi vanhempain rakkauden ansiosta moitteettomasti sekä vanhemmat pyrkisivät toimimaan niin, että lapsen etu toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Jos lapsen etu ei toteudu, joutuu lastensuojelu puuttumaan tähän epäkohtaan. (Kangas 2005, 105.)

Myös lastensuojelussa niin kuin muussakin asiakastyössä laaditaan sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:n mukaan asiakkaalle palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Lastensuojelulaissa on erikseen määritelty mitä asiakassuunnitelman tulee pitää sisällään. Suunnitelmaa tehtäessä otetaan aina huomioon asiakkaan mielipide. Lastensuojelussa asiakassuunnitelmaa tehtäessä kuunnellaan sekä lapsen että vanhempien mielipidettä, mutta päätöksiä tekee ensi kädessä perheen tai nuoren oma sosiaalityöntekijä. (Saastamoinen 2010, 81.) Tutkimuksessamme oleellisena suunnitelmana on jälkihuollossa tehtävä lain määrittelemä jälkihuoltosuunnitelma.

2.2 Tilastotietoa tutkimuksen taustalla

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen vuonna 2012 tekemän edellisestä vuodesta 2011 tehdyn tilastoraportin Lastensuojelu 2011 mukaan sinä vuonna huostaanotettujen lasten määrä oli 10 535. Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä oli puolestaan 3 867. Sama lapsi voi sisältyä vuoden aikana sekä kiireellisesti sijoitettuihin lapsiin että huostaanotettuihin lapsiin, koska yleensä lapsi sijoitetaan ensin kiireellisesti, minkä jälkeen tehdään huostaanotto. Kaiken kaikkiaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä oli 17 409. (kuvio 1.) Avohuollon asiakkaina olleiden lasten ja nuorten määrä puolestaan on selvästi korkeampi 81 459 (kuvio 2). Nämä luvut ovat tilastojen mukaan kaikki nousseet vuoden takaisesta muutamasta prosentista jopa kolmeentoista prosenttiin. Eniten on noussut kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä, joka nousi vuoden takaisesta 13 %. Vuoden 1991 takaisiin lukuihin verrattuna luvut voivat olla jopa kaksinkertaisia. Jälkihuollon piirissä olleiden lasten ja nuorten määrä oli vuonna 2011 6 745 (kuvio 2). Heistä 18 vuotta täyttäneitä oli noin 85 %. 16 vuotta täyttäneitä oli noin 8 % eli 543. Myös jälkihuollon piirissä olleiden asiakkaiden määrä on kasvanut vuosi vuodelta. (Lastensuojelu 2011, 1–2, 11.) Lastensuojelun piirissä olevien lasten määrä kasvaa siis vuosi vuodelta. Voiko tämä kertoa jotain perheiden sekä lasten hyvinvoinnista? Mistä lukujen kasvaminen voisi johtua? Nämä tilastot sekä mietteet tilastojen taustalla luovat pohjaa tutkimuksemme tarpeellisuudelle. Palvelujen kehittäminen on ensisijaisen tärkeää muuttuvan yhteiskunnan ja kasvavien asiakasmäärien kannalta.

*Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumääriin.

Kuvio 1. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991-2011* (Lastensuojelu 2011, 1).

	Alle 18-vuotiaat lapset				18–20-vuotiaat nuoret			0–20-vuotiaat lapset ja nuoret yhteensä			
	asiakkaat	joista uusia, %	joista jälkihuollossa		asiakkaat	joista uusia	joista jälkihuollossa	asiakkaat	joista uusia, %	joista jälkihuollossa	
1996 ¹⁾	30 565	8 676 28		298	2 704	442	1 029	33 269	9 118 27		1 327
1997 ¹⁾	32 681	8 694 27		300	3 128	549	1 098	35 809	9 243 26		1 398
1998 ¹⁾	36 255	8 642 24		920	3 411	544	1 637	39 666	9 186 23		2 557
1999 ¹⁾	39 883	11 245 28		453	3 796	542	1 721	43 679	11 787 27		2 174
2000	45 661	12 904 28		423	3 690	714	2 078	49 351	13 618 28		2 501
2001	45 263	12 276 27		388	4 347	709	2 131	49 610	12 985 26		2 519
2002	49 464	13 954 28		404	4 862	670	2 316	54 326	14 624 27		2 720
2003	51 785	14 637 28		529	4 594	648	2 360	56 379	15 285 27		2 889
2004	55 063	15 773 29		505	4 849	582	2 692	59 912	16 355 27		3 197
2005 ²⁾	54 553	16 537 30		454	4 548	633	2 746	59 101	17 170 29		3 200
2006	54 594	16 941 31		381	4 464	459	2 728	59 058	17 400 29		3 109
2007	57 622	18 817 33		506	4 863	530	3 339	62 485	19 347 31		3 845
2008 ³⁾	59 055	24 062 41		747	8 292	-	3 529	67 347	24 062 36		4 276
2009 ³⁾	62 925	28 052 45		757	7 856	-	4 125	70 787	28 052 40		4 882
2010 ³⁾	70 256	31 445 45		847	8 377	-	4 221	78 633	31 445 40		5 068
2011	72 236	34 167 47		1 021	9 223	614	5 724	81 459	34 781 43		6 745

Kuvio 2. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina olleet lapset ja nuoret vuosina 1996–2011 (Lastensuojelu 2011, 11).

2.3 Sijaishuolto ja jälkihuolto osana lastensuojelua

Sijaishuollon määrittelee lastensuojelulaki. Lain 10. luvun 49 § mukaan sijaishuollon on tarkoitus järjestää kodin ulkopuoleinen hoito ja kasvatus lapselle, joka on huostaanotettu, kiireellisesti sijoitettu tai lain 83 § mukaan väliaikais määräyksen mukaan sijoitettu (Lastensuojelulaki 10. luku 49 §). Sijaishuolto ei siis ole ensisijainen toimenpide vaan vaatii pohjalle ensin jonkin aiemmista ennen kuin sijaishuoltoa ryhdytään järjestämään. Sijaishuoltoa voidaan järjestää lapselle sijoittamalla hänet perheeseen, lastensuojelulaitokseen tai muuhun tarkoituksen mukaiseen paikkaan (Pösö 2005, 202). Lapsi voidaan sijoittaa eri paikkakunnalle kuin missä hänen kotinsa on, muttei kuitenkaan liian kauaksi kotoa, jotta lapsi pääsee tapaamaan perhettään säännöllisesti. Lapsi on oikeutettu saamaan sijoituskunnalta tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet. Tämä merkitsee sijoittavan kunnan ja sijoituskunnan välistä yhteistyötä. (Saastamoinen 2010, 125.) Sijaishuollon periaatteena on, että se olisi vain väliaikaista ja lapsella olisi mahdollisuus varttua vanhempiansa luona ennemmin tai myöhemmin, mutta nykyään on myös yleistä, että lapsi voi olla sijoitettuna täysi-ikäiseksi saakka.

Näin taataan lapselle pysyvä kasvuympäristö sekä ihmissuhteet. (Pösö 2005, 203–204.)

Sijaishuollon tarkoituksena on lapsen arjen sekä siihen liittyvän hoidon, huolenpidon ja kasvatuksen mahdollistaminen lapsuuden ja nuoruuden ajanjaksoina. Sijaishuollossa myös pyritään tukemaan lapsen tai nuoren läheisverkoston rakentumista ja toimintaa. Näin sijaishuolto pyrkii tukemaan lapsen arkea, sosiaalisia suhteita sekä identiteetin rakentumista. Sijaishuoltoa tarjotaan aina yksityisistä yrityksistä lähtien kunnan omaan palveluntuotantoon sekä perhehoitona. Julkisella sektorilla on kuitenkin päävastuu päättää ja vastata lasten sijoituksista. (Pösö 2005, 206, 209.) Vaikka lapsi olisikin sijoitettuna kodin ulkopuolelle, vanhemmuus ei kuitenkaan pääty siihen. Sijaishuollosta huolimatta lapselle tulisi välittyä tunne, etteivät vanhemmat ole häntä hylänneet. Vanhempien tulisi toimia tukena lapsen sopeuttamisessa sijaishuoltoon. (Saastamoinen 2010, 139.)

Itsenäistyminen ja sen opettelu alkaa jo sijaishuollossa. Itsenäiseen elämään siirtyminen on haastavaa silloinkin, kun nuoret ovat eläneet tavallisissa kotiooloissa. Lastensuojelun piirissä olleella nuorella itsenäistyminen voi olla vieläkin haastavampaa. Aina ei ole paikkaa mihin palata vaan itsenäistymisen tulisi onnistua kerralla. Sijaishuollon tulisi tukea nuorta itsenäiseen elämään sekä auttaa häntä kasvamaan omillaan toimeen tulevaksi aikuiseksi eikä tämä saisi päättyä siihen, kun nuori itsenäistyy tai tulee täysi-ikäiseksi. (Laaksonen 2004, 7, 10.) Tässä vaiheessa tukimuodoksi nuoren elämään astuu jälkihuolto.

Jälkihuolto ei ole sijaishuollon alakäsite vaan se eroaa sijaishuollosta sillä tavoin, että se on asiakkaalle vapaaehtoinen palvelu. Monesti jälkihuoltoon siirtyminen tapahtuu rinnakkain sijaishuollon kanssa. Sijaishuoltopaikka ei kuitenkaan toimi välttämättä jälkihuoltopalvelun järjestäjänä vaan nuoren kanssa yleensä työskentelee asuinkunnan sosiaalityöntekijä. (Laaksonen 2005, 260.) Sijaishuollolle muodostuu tällöin tehtäväkseen pikkuhiljaa saatella nuori jälkihuoltoon. Sijaishuollon aikana nuori voi harjoitella itsenäistymistä esimerkiksi hoitamalla itse vastuullisia ja tärkeitä asioita, kun aiemmin ne on voitu hoitaa hänen puolestaan. Tämän olemme itse oppineet työskennellessämme lastensuojelussa sijaishuollossa. Jälkihuollossa puolestaan päämääränä on saatella nuori itsenäiseen elämään, itsenäisesti toimeentulevaksi vastuulliseksi aikuiseksi, jolle sosiaalinen verkosto toimii tukena tässä prosessissa (Laaksonen 2005, 263).

Lastensuojelulain 12. luvun 75 § mukaan lapselle tai nuorelle on järjestettävä jälkihuolto sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös avoimuuden tukitoimina sijoitettuna olleelle nuorelle. Jälkihuollon järjestämisen velvollisuus päättyy viimeistään nuoren täyttäessä 21 vuotta. (Lastensuojelulaki 12. luku 75 §.) Nuorelle jälkihuoltoon osallistuminen on vapaaehtoista, mutta kunnalla on velvollisuus järjestää nuorelle jälkihuolto. Kunnan jälkihuollon järjestämisvelvollisuusvastuu päättyy viiden vuoden päästä siitä, kun lapsi on sijoituksen päättymisen jälkeen ollut lastensuojelun asiakkaana (Kivinen, 6.) Jälkihuolto voi päättyä joko lain asettamaan yläikärajaan tai jo aikaisemmin, kun nuoren elämä kantaa ilman lastensuojelun apua. Päätäminen tehdään aina suunnitelmallisesti ja tietoisesti sekä sen yhteydessä arvioidaan jälkihuollon onnistumista. (Laaksonen 2005, 263.) Mielestämme on tärkeää, että nuorelle tarjotaan mahdollisuus jälkihuollon kaltaiseen tukeen, ettei hän jää yksin sijaishuollon päättymisen jälkeen.

Myös jälkihuollon toteuttaminen perustuu siitä kirjattuun suunnitelmaan, johon kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet sekä jälkihuollon palvelut ja tarvittavat tukitoimet (Jälkihuolto). Jälkihuoltosuunnitelmaa tehtäessä nuoren rooli tavoitteiden asettajana on suurempi kuin sijaishuollon aikana. Hyvin tehty jälkihuoltosuunnitelma saattaa lisätä nuorelle tunnetta, että häneen luotetaan. On tärkeää, että jälkihuoltosuunnitelma avaa konkreettisesti nuorelle sen, miten suunnitelmassa kirjatut asiat vaikuttavat nuoren elämään. Tarvittaessa jälkihuoltosuunnitelmaan voidaan palata ja sitä voidaan päivittää. (Laaksonen 2004, 18–19.) Jälkihuollon päättyessä nuori voi tarvittaessa tehdä yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa suunnitelman jatkosta jälkihuollon jälkeiselle elämälle. Siihen kirjataan tarvittavat palvelut ja tukitoimet jälkihuollon päättymisen jälkeen. (Kivinen, 7.)

Jälkihuollossa nuori saa henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta arjessa selviytymiseen sekä taloudellista tukea. Hän saa apua tulevaisuuden suunnitteluun esimerkiksi asunnon hankintaan sekä työ- että koulutuspaikan löytämiseen. Nuori saa neuvoja rahan käyttöön ja talouden hallintaan sekä tarvittaessa tukea ja apua virallisten asioiden hoitamiseen. Nuorta tuetaan ja kannustetaan myös harrastusten pariin. Ohjaaja tarjoaa nuorelle aikuisen läsnäoloa ja tukea säännöllisesti. Nuoren itsetuntoa pyritään tukemaan muun muassa niin, että nuorta autetaan löytämään tai havaitsemaan omia voimavarojaan sekä suunnittelemaan tulevaisuuttaan. Jälkihuolto on siis nuoren koko-

naisvaltaisen elämänhallinnan tukemista. Jälkihuollossa on myös otettava huomioon jälkihuoltoa saavan nuoren vanhemmat. Vanhemmat saavat neuvoja ja ohjeita, miten voisivat tukea nuorta itsenäistymisessä. Erityisen tärkeää on ohjata vanhempia siinä vaiheessa, kun nuori siirtyy jälkihuollon palvelujen piiriin. Tuki voi olla myös vanhemmille tarjottavia avoimuuden palveluita tai taloudellista tukea. (Jälkihuolto.)

Tarjottiinpa jälkihuollon palveluja nuorelle sitten missä muodossa tahansa, on läheisten tuki itsenäistyvälle nuorelle aina tärkeää. Onnistuessaan jälkihuolto on parhaimmillaan sitä, että nuori kykenee asumaan itsenäisesti, huolehtii itse omista asioistaan sekä opiskelee itselleen ammattia tai käy töissä. Aina eivät asiat ole kuitenkaan näin. Riippuu nuoresta itsestään sekä hänen taustastaan, miten jälkihuolto onnistuu. Lisäksi jälkihuollon onnistumiseen vaikuttavat tarjolla olevat palvelut sekä nuoren läheisten tuki ja merkitys. Nuoren tullessa täysi-ikäiseksi, loppuvat myös lastensuojelulliset pakotteet eikä nuorta voi pakottaa opiskelemaan tai tekemään töitä. Jälkihuolto ei tee asioita nuoren puolesta, mutta tarjoaa nuorelle apua ja tukea tämän niin halutessa. Jälkihuolto ei siis ole nuorelle pakollista ja nuoren ei ole pakko ottaa jälkihuollon palveluita vastaan. (Kivinen, 7–8.)

2.4 Aikaisempia tutkimuksia jälkihuoltopalveluiden asiakkaiden kokemuksista

Opinnäytetyömme aiheeseen liittyvää tutkimusta Huoltsikka Oy:lle ei ole aikaisemmin tehty jälkihuoltopalveluissa nuorten näkökulmasta. Löysimme kuitenkin muutamia opinnäytetyön, jotka käsittelevät jälkihuollon vaikutuksia nuorten näkökulmasta. Esimerkkejä ovat Jacklin Juhanin ja Kaisto-Vanhamäki Hannan vuonna 2011 Oulun Diakonia Ammattikorkeakouluun valmistunut työelämälähtöinen opinnäytetyö ”Jälkihuollon asiakkaiden kokemuksia jälkihuollon merkityksestä arjessa selviytymisessä” sekä Kajanoja Ninjan vuonna 2011 Lahden Ammattikorkeakouluun valmistunut myös työelämälähtöinen opinnäytetyö ”Enemmän ollu aina hyvä juttu ku huono juttu; Lahtelaisesta lastensuojelulaitoksesta itsenäistyneiden nuorten kokemuksia jälkihuoltopalveluista”. Näissä edellä mainituissa opinnäytetöissä on käytetty tutkimusmenetelmänä myös teemahaastattelua.

Jacklin Juhanin ja Kaisto-Vanhamäki Hannan opinnäytetyön ”Jälkihuollon asiakkaiden kokemuksia jälkihuollon merkityksestä arjessa selviytymisessä” keskeisimmäksi tulokseksi saatiin, että jälkihuollon ohjaus oli tukenut yrityksen asiakkaiden arjessa

selviytymistä. Tässä tutkimuksessa avaintekijäksi arjessa selviytymisen kannalta muodostui asiakkaiden mielestä nimenomaan luottamuksellinen ja vuorovaikutuksellinen suhde jälkihuollon ohjaajaan. Kajanoja Ninjan opinnäytetyössä ”Enemmän ollu aina hyvä juttu ku huono juttu; Lahtelaisesta lastensuojelulaitoksesta itsenäistyneiden nuorten kokemuksia jälkihuoltopalveluista” puolestaan keskeisenä tuloksena nähdään asiakkaiden tyytyväisyys yrityksen jälkihuoltopalveluihin. Tutkimuksessa todettiin, että asiakkaiden mielestä jälkihuollosta oli aina tukea saatavilla ja siihen pystyi luottamaan.

Aiheeseen liittyen löysimme myös pari pro gradu-tutkielmaa. Ensimmäinen niistä on Huotari Raunin vuonna 2010 Itä-Suomen Yliopistoon valmistunut tutkielma ”Omiltaan toimeen tuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tuki-jana”. Tässä gradussa tutkittiin nimenomaan lastensuojelun jälkihuoltoa ja sitä, kuinka se on vaikuttanut nuorten itsenäistymiseen. Keskeisimpänä tuloksena tässä gradussa voidaan pitää sitä, että itsenäistyminen tarkoitti toiminnanmuutosta. Tämä tarkoitti tutkimukseen osallistuneiden nuorten mielestä sitä, että nuoret ryhtyivät hoitamaan omaan elämäänsä liittyviä arkipäiväisiä asioita itse eivätkä heidän lähipiiriinsä kuuluneet enää kontrolloineet heidän tekemisiään kuten olivat aikaisemmin tehneet. Tässä pro gradu-tutkielmassa jälkihuolto tuki nuoren itsenäistymistä, jos nuori noudatti jälkihuoltoa ohjaavia ohjeita ja sääntöjä.

Toisena pro gradu-tutkielmana jälkihuollosta löytyi Härkönen Hannan vuonna 2003 Helsingin Yliopistoon valmistunut tutkielma ”Tavataanko toimistolla? – Lastensuojelun jälkihuollon toteutuminen täysi-ikäisten nuorten kohdalla”. Tämä tutkimus poikkesi edellä mainituista siinä mielessä, että siinä oli selvitetty sosiaalityöntekijöiltä, mitä palveluja jälkihuollon asiakkaat olivat saaneet. Tässä tutkimuksessa selvitettiin sitä, että tapahtuiko jälkihuolto lain mukaisesti. Tutkimustulokseksi saatiin, ettei jälkihuolto ollut tapahtunut lain asettamissa edellytyksissä eikä ollut laadultaan lain määrittelemää.

Aikaisemmista tutkimuksista ei kuitenkaan ole varsinaista hyötyä meille, koska yritysten tarjoamissa ja alueiden jälkihuoltopalveluissa voi olla eroja ja jokainen jälkihuoltopalveluita käyttänyt nuori on yksilö, jonka mielipidettä ei voi yleistää suuremmassa mittakaavassa. Aikaisempia tutkimuksia jälkihuoltopalveluista käyttäjäasiakkaiden näkökulmasta on tehty melko vähän. Nämä edellä mainitut asiat eivät kuitenkaan sulje

pois tutkimuksen tekemisen tärkeyttä ja sitä, ettei tutkimuksia tekemällä saataisi yhteiskunnallista tietoa ja palveluita voitaisi kehittää.

3 HUOLTSIKKA OY

3.1 Huoltsikka Oy:n toiminta ja historiaa

Huoltsikka Oy on perustettu vuonna 2005 vastaamaan sen hetkisiin lastensuojelun haasteisiin. Lastensuojelun tarve oli kasvanut, haasteet monimuotoistuneet ja ongelmat syventyneet. Myös lastensuojelun järjestämisessä oli alueellisia eroja. Huoltsikan tavoitteena on tukea haastavissa elämäntilanteissa olevia 12–18-vuotiaita nuoria ja heidän perheitään. (Toimintasuunnitelma 2012, 2–3.)

Huoltsikka Oy aloitti palveluntuotantonsa tarjoamalla jälkihuoltoa 18–21-vuotiaille lastensuojelun asiakkaille lastensuojelun sijaishuollon jälkeen. Vuonna 2005 jälkihuollon ammatillisia toimijoita oli verrattain vähän ja työmenetelmät olivat vielä kehittymisvaiheessa, joten Huoltsikka Oy:n toimintaa voidaan verrata omalla tavallaan pioneeritoimintaan. Toiminta tapahtui tukihenkilötoimintana, jota järjestettiin nuorille heidän arjen normaaleissa elinpiireissään ja itsenäistymisasunnoissaan. Palvelu laajeni pian tasoittamaan siirtymää sijaishuollosta täysi-ikäisyyteen ja mahdolliseen jälkihuoltovaiheeseen. (Toimintasuunnitelma 2012, 3.)

Huoltsikka jakaantuu kolmeen eri osa-alueeseen: Mikkelissä toimivaan nuorisokotiin, tukikoteihin ja –asuntoihin Mikkelissä, Kuopiossa ja Jyväskylässä sekä tukihenkilötoimintaan. Mikkelissä sijaitseva nuorisokoti Heinälahti on 10-paikkainen yksikkö, jonka yhteyteen on valmistumassa 4-paikkainen itsenäistymissolu, jossa nuoret saavat opetella itsenäistymiseen tarvittavia taitoja ohjaajien avustuksella.

Huoltsikan perustehtävänä on tarjota laadultaan hyvää lastensuojelun sijais- ja jälkihuoltoa lapsille ja nuorille. Nuoria pyritään tukemaan oman yksilöllisyyden ja persoonallisuuden kautta löytämään yhteiskuntaan integroituva elämänpolku. Huoltsikassa pyritään nuoren eheytymiseen, elämänhallinnan saavuttamiseen ja oman elämänuran löytymiseen. (Laatukäsikirja, 1–2.)

Huoltsikka Oy:n arvoja ovat asiakkaan yksilöllisyys ja ainutkertaisuus. Nuoren hyväksyminen omana itsenään ja erilaisuuden näkeminen rikkautena tukevat asiakaslähtöistä työskentelyä. Nuoren oikeuksien tulee olla näkyvillä ja nuoret tulee kohdata kunnioittaen heidän itsemääräämisoikeuttaan sekä tasa-arvoa lähtökohdistaan riippumatta. Rehellisyys on nuoren kohtaamisen lähtökohta. Työtä ohjaa nuoren etu. Huoltsikassa tärkeinä arvoina pidetään avoimuutta sekä perhetyötä. Perheiden kanssa tehtävä työ on arvokasta ja perheen tietoa asiakkaiden tilanteesta arvostetaan ja pidetään tärkeänä. (Laatukäsikirja, 1–2.)

3.2 Jälkihuolto

Huoltsikka Oy järjestää avopalveluiden piiriin kuuluvana toimintana tuetun asumisen palveluita, joissa asiakkaat asuvat itsenäisesti omissa asunnoissaan, mutta tukihenkilöt asuvat nuoren välittömässä läheisyydessä. Palveluihin kuuluu myös sijaishuoltoyksikkö, jonka perustamisen taustalla oli palveluketjun saumattomuus sekä lastensuojelun kentällä selkeä tarve toimijoille, jotka tukevat nuoren itsenäistymisvalmiuksia. (Toimintasuunnitelma, 2012, 5–6.)

Huoltsikka Oy:n avomuotoiset palvelut Mikkelissä pitävät sisällään nuorten tukiasumisen ja perhetyön. Nuorten tukiasumista järjestetään ensisijaisesti lastensuojelun jälkihuollon piirissä oleville nuorille. Tukiasumista varten Huoltsikalla on hallussaan kaksi rivitalokokonaisuutta, joista nuorille vuokrataan asuntoja ja joiden yhteydessä sijaitsee myös tukihenkilöiden asunnot. Lisäksi tukitoimia voidaan antaa vapailta markkinoilta nuorille vuokrattuihin asuntoihin. Tukiasumisen ohjaus tapahtuu kahdessa vuorossa työskentelevien ohjaajien toimesta. Rivitalokompleksien yhteydessä asuvat tukihenkilöt huolehtivat välittömästä ohjauksesta ja valvonnasta päivä- ja iltavuorojen ulkopuolella. Lisäksi yrityksellä on päivystys, joka mahdollistaa avun saamisen ajankohdasta riippumatta. (Toimintasuunnitelma 2012, 5–6.)

Jälkihuolto on kokonaisvaltainen prosessi, joka alkaa nuoren tapaamisella ja päättyy prosessin kokonaisarviointiin. Nuoren saapuessa Huoltsikka Oy:n palveluiden piiriin yhteistyötä pohjustetaan haastattelulla ja toimintakyvyn kartoittamisella. Nuoren muutto ja asettuminen omaan asuntoon turvataan ohjaus- ja tukitoimin. Tämän jälkeen nuorelle laaditaan ohjaus- ja tukisuunnitelma, jonka pohjalta voidaan työskentely kohdistaa tarvittaviin painopistealueisiin. Alkuvaiheen työ painottuu opastus ja ohjausme-

netelmiin. Tavoitteiden saavuttamisen ja saavutusten vakiinnuttamisen myötä myös työn painotukset muuttuvat tukemiseksi ja tarvittavaksi ohjaukseksi. Ennen kuin nuori on valmis muuttamaan pois jälkihuollon piiristä, nuoren elämäntilanteen jäsentyminen ja itsenäisen elämän varmistaminen turvataan seurannalla ja tarvittavalla tukemisella. (Toimintasuunnitelma 2012, 6–7.)

Nuorten kanssa työskennellään tavoitteellisesti kohti elämäntilanteen jäsentymistä tai nuoren itsenäistymistä omaan elämän hallintaan. Työskentelyn tukena käytetään ohjaus- ja tukisuunnitelmaa, johon on määritelty lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet sekä toimintatavat, joilla tavoitteisiin pyritään. Työn jäsentämisen avuksi on tuen ja ohjauksen kokonaisuus jaettu viiteen painopistealueeseen, joita ovat arkielämän taidot, fyysinen ja psyykinen hyvinvointi, harrastetoiminta, yhteiskunnan viralliset kasvot ja sosiaaliset verkot. Huoltsikassa on kehitetty toimintakykymittari jonka avulla nuori pääsee yhteistyössä tukihenkilönsä kanssa arvioimaan haasteitaan ja vahvuuksiaan, suunnittelemaan sisältöjä ohjaus- ja tukisuunnitelmaansa ja seuraamaan edistymistään. Työskentely tapahtuu pääasiallisesti yksilöohjauksena, mutta tarvittaessa voidaan järjestää ryhmämuotoisia toimintoja. (Toimintasuunnitelma 2012, 7.)

4 NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN

Nuoruus on aika lapsuuden ja aikuisuuden välissä. Laki määrittelee aikuisuuden alkavan täysi-ikäiseksi tulemisesta, mutta nuoruus ja aikuistuminen jatkuvat senkin jälkeen. Nuoruus määritellään siirtymävaiheeksi lapsuudesta aikuisuuteen. Tässä siirtymävaiheessa lapsuuden viattomuuden ja riippuvuuden ajatukset sekä aikuisuuden itsenäistymisen ajatukset saattavat sekoittua. (Haikkola 2005, 142.) Nuoruus on erityinen elämänvaihe ja se on hyvin yksilöllistä, miten kukakin nuoruutensa elää. Myös eri aikoina eletty nuoruus on hyvin erilaista. Nykyään nuoruuden puberteetti alkaa jo varhaisemmassa iässä ja kestää jopa pidempään kuin aiemmin. Nuoruudessa lapsesta muotoutuu aikuinen, jolla on oma yksilöllinen ulkomuotonsa, persoonallisuutensa sekä oma sosiaalinen ympäristönsä. (Aaltonen ym. 1999, 13.)

4.1 Viattomasta lapsuudesta kohti itsenäistä aikuisuutta

Nuoruuteen liittyy sekä fyysisiä että psyykkisiä muutoksia. Puhutaan niin sanotusta murrosiästä. Jokaisella nuorella nämä muutokset etenevät yksilöllisesti. Nuori alkaa irtautua vanhemmistaan ja tukeutuu enemmän kavereihinsa. Nuorena sopeudutaan murrosiän tuomiin fyysisiin muutoksiin sekä jäsennetään seksuaalista identiteettiä. (Nuoruusikä kehitysvaiheena 2005.) Vaikka vanhemmista aletaan irtautua nuoruuden aikana, nuoret kuitenkin toivovat, että aikuiset kulkisivat heidän rinnallaan eivätkä liian aikaisin jättäisi heitä omilleen (Sinkkonen 2010, 50).

Nuoren kasvun ja kehityksen taustalla vaikuttaa nuoren kypsyminen, joka pitää sisälleen perimän ja ympäristön vaikutukset sekä nuoren oman aktiivisuuden. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, millainen aikuinen nuoresta kehittyy. Nuoruudessa voi nuorella ilmetä perinnöllisiä vahvuuksia, joita myös lahjakkuuksiksi kutsutaan esimerkiksi matemaattista tai urheilullista lahjakkuutta. Nuoren omaa luovuutta, kasvua sekä itsenäistymistä aikuisuutta kohti tulee tukea rakkaudella, ymmärryksellä, turvallisuudella ja hellyydellä. (Aaltonen ym. 1999, 15.)

Nuoruus on vanhan kertaamista ja siihen palaamista. Nuori muun muassa kertaa, arvioi, läpikäy, suodattaa ja kokoaa siihenastista kehitystään. Nuori pohtii mennyttä viatonta lapsuuttaan, mutta kuitenkin odottaa innolla uusia nuoruuden ja aikuisuuden tullessaan tuomia asioita. (Sinkkonen 2010, 71.) Nuoren mieli on ailahteleva ja haavoittuvainen. Nuori voi helposti olla toisena hetkenä eri mieltä asiasta kuin toisena. Myös kavereiden miellyttäminen ja heidän hyväksyntänsä ovat keskeinen osa nuoruutta. Kaverin kanssa voidaan olla samaa mieltä jostain asiasta, vaikka alkuun oltaisiin oltu aivan toista mieltä asiasta. Tämä voi kummastuttaa nuoren rinnalla kulkevia aikuisia. Nuoren mieli kuohuu ja tämä on monesti asia, mitä aikuiset eivät aina ymmärrä ja saattavat ihmetellä. Nuoruus –niin kuin muutkin elämänkaaren vaiheet– on yksilöllistä. Toinen nuori saattaa olla häiriökäyttäytyjä koulussa ja toinen puolestaan pitää koulunkäynnistä. Nuorena myös kokeillaan kaikkea uutta ja rikotaan rajoja. Esimerkiksi päihteiden kokeilu on monen nuoren rajojen rikkomista. Myös huonosti käyttäytyvä nuori tarvitsee osakseen välittäviä ja ymmärtäviä aikuisia. (Sinkkonen 2010 50–52.)

Nuoruus on ajanjaksona omien ajatusten voimistumisen ja itsenäistymisen aikaa. Silloin ihmisen ajatukset ja toiminta alkavat yksilöllistymään sekä nuori opettelee ohjaamaan omaa elämäänsä. Nuori alkaa itse määritellä omat mielenkiinnon kohteensa

ja vapaa-ajan aktiviteettinsa. Tämä ajanjakso on täynnä vastakkaisuuksien kohtaamista ja niihin törmäämistä. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 166.) Yhteentörmäyksiltä aikuisen ja nuoren välillä ei siis voi välttyä. Vaikka nuori alkaakin itsenäistyä, hän tarvitsee lähelleen aikuisia, joille puhua. Nuoret myös toivovat, että vanhemmat ja muut tärkeät ihmiset kuuntelisivat loppuun, mitä heillä on sanottavanaan. Nuori voi joskus vaikuttaa välinpitämättömältä aikuisia kohtaan, mutta oikeasti hän tarvitsee huomiota, kehuja, ymmärrystä, luottamista sekä kuuntelemista. (Sinkkonen 2010, 55.) Vaikka nuorten toive on, että aikuiset kuuntelevat, tulee nuoren myös itse osoittaa kunnioitusta aikuisia kohtaan ja kuunnella, mitä heillä on sanottavanaan (Aaltonen ym. 1999, 15).

4.2 Nuoruuden siirtymät kohti itsenäistä elämää

Aikuistuva nuori saattaa reagoida hyvinkin voimakkaasti erilaisiin elämän muutoksiin. Aikuistuminen yleensä alkaa erilaisista siirtymistä, jotka liittyvät koulutukseen, työllistymiseen, asumiseen sekä perheellistymiseen. Aikuistuminen ja erilaiset siirtymät elämässä lisäävät onnistuessaan elämänhallintaa ja itsenäistymistä. Erilaisia siirtymiä voivat olla esimerkiksi, että nuori saa opiskelupaikan, muuttaa kotoaan pois omaan asuntoon, saa kesätöitä tai harjoittelupaikan, aloittaa seurustelusuhteen ja tutustuu uusiin ihmisiin. Nuori saattaa muuttaa kotipaikkakunnaltaan aivan uudelle paikkakunnalle ja yleensä hän muuttaa sinne opintojen perässä. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 166.)

Nuorelle nämä siirtymät luovat lisää haasteita itsenäiseen elämään, miten kiinnittyä yhteiskuntaan ja saada esimerkiksi töitä. Nuoret ovat yleensä työuransa alussa pätkätöissä tai jopa työttöminä. Kotoa pois muutto ei ole helppoa ja nuori tarvitsee tässä vaiheessa paljon tukea aikuisilta. Opiskelupaikan saaminenkaan ei aina ole taattua, mutta on myös nuoren omasta aktiivisuudesta kiinni, miten nuori pärjää muuttuvassa yhteiskunnassa. Pahimmassa tapauksessa nuori saattaa jopa yhteiskunnan ulkopuolelle eli syrjäytyä yhteiskunnasta. (Aaltonen ym. 1999, 16–17.)

Vaikka nuori itsenäistyy, tarvitsee hän silti aikuisen läsnäoloa, huomiota, välittämistä, turvaa ja tukea (Aaltonen ym. 2007, 15). Aikuinen voi antaa neuvoja, kuinka toimia erilaisissa arkipäivän tilanteissa ja mistä voi hakea apua tarvittaessa. Vaikka nuorella on oma ystäväverkosto, tuo aikuinen nuorelle erilaista näkökulmaa ja esimerkkiä elä-

mään. Pääasia on nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukeminen sekä se, ettei nuorta jätetä yksin selviytymään tästä vaativasta elämänvaiheesta sekä yksin erilaisiin uusiin elämäkokemuksiin niin sanottuihin siirtymiin. (Aaltonen ym. 1999, 15–17.)

Sijaishuollossa olleelle siirtymävaihe jälkihuoltoon ja itsenäistymiseen voi tuntua hankalalta. Sijaishuollon loppuminen, aikuistuminen ja yksin muuttaminen ovat isoja muutoksia nuorelle, joka on ollut lastensuojelun piirissä. Monesti sitä on voitu harjoitella jo sijaishuollon aikana, mutta aina siihen ei ole mahdollisuutta. Myös irtautuminen vanhemmista voi tuntua erityisen haastavalta, koska sijoituksessa olleelle nuorelle se voi olla jo toinen kerta, kun hän irtautuu vanhemmistaan. (Kivinen, 5.)

4.3 Nuoruus ja jälkihuolto

Lastensuojelun kohteeksi joutuminen jättää omat jälkensä nuoreen ja asettaa haasteita kehitykselle ja aikuistumiselle (Laurila 2008, 99). Silloin kuvaan astuu jälkihuolto tukemaan nuoren kehitystä sekä näyttämään suuntaa vastuulliseen aikuisuuteen. Nuoruus on se ajankohta elämässä, missä jälkihuoltoa tarjotaan, kun nuori on aiemmin ollut lastensuojelun ja erityisesti sijaishuollon piirissä. Nuoruudessa vastaan tulee paljon uutta omaksuttavaa ja erityisesti vastuun ottaminen omasta elämästä tulee ajankohtaisemmaksi. Jälkihuolto toimii nuoren ja hänen perheensä tukena itsenäiseen elämään siirryttäessä ja auttaa vastuunottamisessa omasta elämästä. (Kivinen, 4–7.)

Nuoren kanssa työskentelevän työntekijän on otettava huomioon aina ensin nuoren etu, avustettava virkansa puolesta nuorta sekä osattava ohjata nuorta saamaan tarvittaessa riittävää ja tarkoituksenmukaista apua. Nuori toimii oman elämänsä asiantuntijana ja nuoren mielipidettä tulee kuunnella aina ensin. Moniammatillinen tiimi tekee työtä nuoren hyväksi, mutta nuorella on jälkihuollossa aina oma työntekijä, johon nuori yleensä luottaa. Tähän moniammatilliseen tiimiin voi kuulua viranomaisia, terveydenhuollon henkilökuntaa, opettajia ja muita virallisia asiantuntijoita, mutta myös nuoren vanhempia, ystäviä tai sukulaisia. (Aaltonen ym. 1999. 107.)

Jälkihuollossa nuorelle kerrotaan, mitä palveluja on mahdollista saada sekä autetaan nuorta valitsemaan tarpeitaan vastaavat palvelut jälkihuollossa. Jälkihuollolla on muun muassa velvollisuus huolehtia nuoren perustoimeentulosta aina 21 ikävuoteen saakka. Jälkihuolto myös ohjaa nuoren oikeanlaisiin yhteiskunnan palveluihin ja aut-

taa palvelujen koordinoinnissa. (Muistilista: jälkihuolto.) Jälkihuolto tukee ja auttaa nuorta hakeutumaan koulutukseen sekä auttaa asunnon hankinnassa tai voi tarjota omaa tukiasuntoaan nuorelle (Jälkihuolto). Jälkihuolto auttaa nuoruuden siirtymissä nuorta eteenpäin. Tärkeää mielestämme olisi sekä siihen tulisi pyrkiä, että nuoren itenäistymistä tuetaan niin, että alussa tukea ja apua on enemmän tarjolla ja loppua kohden palveluita vähennetään, jotta siirryttäisiin luontevasti kohti itsenäistä elämää.

4.4 Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä on kehittänyt vuonna 2008 itsenäistyvän nuoren roolikartan, joka kuvaa hyvin nuoren itsenäistymisessä vastaantulevia rooleja (kuvio 3). Nuoren kanssa työskentelevä aikuinen voi käyttää työssään apunaan tätä roolikarttaa. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2008.) Lastensuojelussa ja erityisesti jälkihuollossa roolikarttaa voidaan käyttää itsenäistymisen tukena. Sen avulla voidaan hahmotella nuoren valmiuksia itsenäiseen elämään. Roolikartan avulla voidaan herättää keskustelua työntekijän ja nuoren välille. Työntekijä voi käyttää roolikarttaa välineenä huolensa ilmaisussa nuorelle sekä puolestaan nuoren vahvuuksien löytämisessä yhdessä nuoren kanssa. Roolikartan avulla voidaan nuorelle antaa myönteistä palautetta itsenäistymisen ja itsetunnon tueksi ja näin auttaa itsenäistymisprosessia myönteiseen suuntaan. (Itsenäistyvän nuoren roolikartta.) Miksei roolikartta voisi toimia myös vanhempien apuna nuoren kasvatuksessa ja itsenäistymisen tukemisessa?

Miksi se sitten on oleellinen juuri meidän tutkimuksemme kannalta? Perusteluna sille toimii mielestämme se, että itsenäistyvän nuoren roolikartan avulla jokainen voi nähdä konkreettisesti sen, millaisia erilaisia rooleja nuoren tulee omaksua ja oppia nuoruuden ja itsenäistymisen aikana sekä miten paljon opittavaa ja omaksuttavaa nuoruudessa on. Tarkoituksena on myös tuoda ilmi sitä, että se voi olla oiva työkalu työntekijälle sekä nuorelle jälkihuoltoon itsenäistymisen tueksi.

Kuvio 3. Itsenäistyvän nuoren roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2008).

5 VAIKUTTAVUUS

Vaikuttavuuden käsite on vielä melko uusi käsite ja etenkin sosiaalialalla. Sosiaalialalla vaikuttavuuden mittaamiseksi ei ole olemassa mitään erilaisia kokeita vaan vaikuttavuuden tutkiminen perustuu lähinnä tutkimukseen. Sosiaalityössä pyritään muutokseen ihmisen elämässä ja ongelmallisen tilanteen muuttumista laadullisesti paremmaksi. Muutos onkin tärkeä käsite tutkittaessa sosiaalityön vaikuttavuutta. (Pohjola 2012, 22–23.) Vaikuttavuus sanana merkitsee monelle eri asioita, mutta yleensä sitä on helppoa mitata käyttäjäasiakkaiden kokemana, kuten jälkihuollossa käyttäjäasiakkaiden eli nuorten kokemana. Asiakkaalta kuulee totuuden siitä, onko palvelulla ollut vaikutusta hänen elämäänsä. Tutkimuksessamme olemme käyttäneet tätä tapana mitata vaikuttavuutta.

Sosiaalityössä esiin nousee myös yhteiskunnallisen vaikuttavuuden käsite. Työllä voidaan siis saada aikaan jotain sellaista, millä on vaikutuksia koko yhteiskuntaan. Ta-

voitteena on saada ihminen osaksi yhteiskuntaa. Taloudellisesti ajateltuna vaikuttavuus on vain yksi osa tuloksellisuutta. (Pohjola 2012, 23–24.) Vaikuttavuuden arvioinnin perusmerkityksenä voidaan pitää tuotosvaikuttavuutta eli sitä, mitä muutoksia palvelu saa aikaan asiakkaan tai väestön hyvinvoinnissa suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Vaikuttavuuden arviointi tarvitsee rinnalleen asetetut tavoitteet. Tuloksellisuus toimii vaikuttavuuden arvioinnin yläkäsitteenä ja kehittäminen on sen väline työelämässä. (Pölkki 2005, 273.) Mielestämme sosiaalialalla päämääränä ei voi pelkästään olla työn tuloksellisuus, koska kyseessä on kuitenkin ihmistyö. Oppimamme perusteella pyrkimyksenä on saada vaikuttavuutta aikaan ihmisen elämään auttamisella, läsnäololla ja tuella. Näin päästään pitkällä tähtäimellä saamaan myös vaikutuksia yhteiskuntaan. Näihin yhteiskunnallisiin vaikuttavuuden pohdintoihin, löytyy nykyään paljon kantaa ottavia lehtiartikkeleita sekä keskusteluja Internetissä.

5.1 Lastensuojelutyön vaikuttavuus osana työn laatua

Vaikuttavuus voi toimia työn laadun kuvaajana. Lastensuojelussa on tietyt reunaehdot laadukkaalle lastensuojelutyölle, jotka laki määrittelee, mutta myös asiakas. Laadukasta työtä valvotaan ja arvioidaan jatkuvasti yhteiskunnan tasolta. Laadukkaan työn perusedellytyksenä voidaan pitää toimivaa työyhteisöä, saatuja tavoitteiden mukaisia tuloksia sekä asiakkaiden tyytyväisyyttä. Laadukkaalle työlle on asetettu myös piirteitä, jotka auttavat laadukkaan työn saavuttamisessa. Näitä ovat muun muassa asiakaslähtöisyys, kirjattu toiminta-ajatus sisältäen työn arvot ja tavoitteet, työn prosessit eli perustehtävän toteuttamisen eri vaiheet ja niiden sisältö, prosesseja tukevat rakenteet eli puitteet perustehtävän toteutumiselle sekä jatkuva työn arviointi ja kehittäminen. (Laaksonen 2005, 256–257.)

Tutkimus toimii työn vaikuttavuuden selvittäjänä ja arvioijana. Lastensuojelutyötä voidaan tutkia lastensuojelulaitosten tai sosiaalitoimistojen, työmallien ja käytettyjen työmenetelmien sekä erityisesti asiakastyön näkökulmista. Tutkimusmenetelminä voidaan käyttää monia eri menetelmiä. Kun lapsiin ja nuoriin kohdistuvia interventioita tutkitaan, on tärkeää reflektoida tutkimusta eri kriteereillä ja eri näkökulmista, jotta saataisiin kokonaiskuva vaikuttavista tekijöistä. Tutkimuksessa tarvitaan myös rinnalle ikäkauteen liittyvää kehitystietoa. (Pölkki 2005, 291.) Tutkimusta olisi mielestämme hyvä arvioida myös ulkopuolisten näkökulmista ennen tutkimuksen lopullista jul-

kaisua, jotta siitä saatu palaute kannustaisi tutkijoita saamaan tutkimuksesta kaiken tiedon irti työn vaikuttavuudesta.

Lastensuojelutyössä tarvitaan tietoa toimintojen vaikuttavuudesta. Osataanko tukea oikealla tavalla lasta ja tämän perhettä. Jälkihuollossa vaikuttavuuden arviointi perustuu enemmän kuinka hyvin on osattu tukea nuorta itsenäiseen elämään. Tällöin vaikuttavuudessa vastataan kysymykseen miten. Esimerkiksi miten jälkihuolto on vaikuttanut. Jälkihuoltotyön vaikuttavuutta kuvaavat käyttäjäasiakkaiden käsitykset työn onnistuneisuudesta esimerkiksi tuen saanti, elämäntilanteiden selkiytyminen, sopeutumisongelmien vähentyminen, itsekontrollin kehittyminen, ympäristön turvallisuus sekä käyttäytymisessä ilmenevät myönteiset muutokset. (Pölkki 2005, 276, 279.)

Lastensuojelutyön vaikuttavuuden arviointiin tarvitaan aina tehdyt tavoitteet, mihin toiminnalla pyritään. Lastensuojelutyöllä pyritään saamaan myönteistä muutosta lapsen elämään, jolloin vaikuttavuuden arviointi tapahtuu muutoksen ja tavoitteiden välisestä suhteesta. Vaikuttavuuden avulla voidaan arvioida työn onnistumista. (Pölkki 2005, 273.) Lastensuojelussa työn vaikuttavuutta voidaan arvioida muun muassa haastatteleamalla kyseisen palvelun asiakkaita, jotka voivat olla lapsen läheisiä, lapsi itse tai lapsen oma sosiaalityöntekijä. Vaikuttavuuden haastattelun tuloksista saattaa selvitä jotain oleellista palvelun kehittämisen kannalta. Vaikuttavuus käsitteenä tarvitsee rinnalleen muita käsitteitä, jotta sitä on helpompi tutkia etenkin juuri jälkihuollon kannalta. Lapsikohtaisessa tutkimuksessa tarvitaan taustalle muun muassa ikäkauteen liittyvää kehitystietoa. (Pölkki 2005, 291.)

5.2 Vaikuttavuuden arviointi

Yleinen myytti sosiaalialalla on, ettei työn vaikuttavuutta voida arvioida. Voimme kuitenkin olettaa interventioiden vaikuttavan positiivisiin muutoksiin asiakkaiden elämässä. Sosiaalialalla tehtävää työtä perustellaan sillä, että apua saavat ihmiset voivat kasvaa, kehittyä ja heidän toimintakykynsä lisääntyy avun myötä. Vaikuttavuuden tutkimista pidetään vaikeana, jopa mahdottomana tehtävänä sosiaalialan interventioissa. Arviointi ei kuitenkaan voi olla mahdotonta sillä sitä toteutetaan jatkuvasti ympäri maapalloa myös sosiaalialalla. (Paasio 2003, 24.)

Vaikuttavuuden arvioinnin tavoitteena on selvittää tutkimuksen perusteella, onko asiakkaalle tarjotulla palvelulla ollut positiivista vaikutusta asiakkaan elämäntilanteen selkiytymiseen. Saatuja tuloksia voidaan käyttää toiminnan kehittämiseen ja asiakkaiden hyvinvoinnin lisäämiseen. Arviointi ei ole vain toiminnan kuvausta ja tuumailua, vaan siinä tulee empiirisen aineiston pohjalta selvittää toimintatapojen hyöty ja kuinka se saadaan aikaiseksi. Sosiaalialalla tehtävän työn vaikuttavuus pitää tuntea, jotta työ voi olla vaikuttavaa ja jotta sen vaikuttavuutta voidaan entisestään lisätä. (Paasio 2003, 3-6.)

Arvioinnissa tulee selvittää, mitä muutosta asiakkaan elämässä palvelulla halutaan saada aikaiseksi ja onko palvelu syynä tapahtuneeseen muutokseen (Paasio 2003, 25). Tutkimusta tehtäessä on myös tiedettävä, miksi vaikuttavuuden arviointia tehdään ja miten muutos asiakastyössä syntyy. Elämäntilanteen selkiytymisen tai parantumisen mittaaminen tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että mitataan mikä on muuttunut. Voimme olettaa, että tietyssä tilanteessa saatu tuki ja apu mahdollistavat muutoksen parempaan. (Paasio 2003, 55.)

Huoltsikka Oy:n tarjoama jälkihuolto on kokonaisvaltainen prosessi, joka alkaa nuoren toimintakyvyn kartoittamisella, jonka jälkeen voidaan asettaa henkilökohtaiset tavoitteet. Tavoitteiden pohjalta laaditaan ohjaus- ja tukisuunnitelma, jonka avulla voidaan tarvittavat interventiot suunnata oikeisiin painopistealueisiin. Asetetut tavoitteet perustuvat jollekin konkreettiselle tarpeelle asiakkaan elämässä ja tehdyt interventiot auttavat asiakasta saavuttamaan tavoitteensa. (Toimintasuunnitelma 2012, 5–6.) Vaikuttavuus syntyy, kun aikaansaatuja tuloksia verrataan asiakkaan tarpeeseen (Paasio 2003, 55). Tutkimme myös, mikä jälkihuollossa on vaikuttanut muutokseen, eli mikä työskentelyssä aiheuttaa positiivisia muutoksia. Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää asiakkaan oma kokemus jälkihuollon vaikutuksista elämäntilanteen jäsentymisessä.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksemme koostuvat kolmesta samanarvoisesta kysymyksestä:

- Miten palvelut ja tukitoimenpiteet ovat tukeneet itsenäiseen elämään siirtymisessä?
- Miten jälkihuolto on auttanut asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa?
- Millainen vaikutus jälkihuollolla on ollut elämässä?

Tutkimusongelman lähtökohdat selvitimme yhdessä Huoltsikka Oy:n kanssa. Huoltsikka Oy halusi meidän tutkivan heidän jälkihuoltopalvelujaan, koska niitä ei ole aiemmin tutkittu. Yhdessä pohdimme, millaisia asioita heidän jälkihuollon palveluistaan oli hyvä lähteä selvittämään. Haastattelurungon laatiminen auttoi tutkimuskysymysten asettelussa ja niiden jäsentämisessä. Erityisesti nämä yllä mainitut tutkimuskysymykset antavat laajan vastauksen meidän teemoittain tekemäämme haastatteluun. Tutkimme Huoltsikka Oy:n jälkihuoltopalveluiden vaikuttavuutta käyttäjäasiakkaan kokemana, eli millaisena nuori itse on kokenut jälkihuollon vaikutukset.

Ensimmäiseen kysymykseen sisältyy haastattelun kaksi ensimmäistä teemaa palvelut ja tukitoimenpiteet. Halusimme saada selville, kuinka saadut palvelut ja tukitoimenpiteet ovat nuoren mielestä tukeneet itsenäiseen elämään siirtymisessä. Kysymys antaa meille ensinnäkin sen tiedon, mitä palvelut ovat olleet kunkin asiakkaan kohdalla. Ensin tulee olla perillä, mitä palvelua asiakas on saanut, jotta voi tietää, miten palvelut ja tukitoimenpiteet ovat tukeneet. Lisäksi kysymys tuo myös esiin sen, onko saaduilla palveluilla ollut vaikutusta nuoren itsenäistymisessä ja millaisia nämä vaikutukset ovat olleet.

Jälkihuollossa on tärkeää asettaa jokaisen asiakkaan kohdalla omat tavoitteet. Niiden pohjalta jokaiselle asiakkaalle tehdään yhdessä asiakkaan kanssa jälkihuoltosuunnitelma, josta tavoitteiden tulee käydä ilmi. Tavoitteita voidaan seurata ja päivittää jälkihuollon edetessä. Koska tavoitteet ovat olennainen osa jälkihuoltoa, on tärkeää ottaa yhdeksi kysymykseksi se, miten jälkihuolto on auttanut asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Näin saadaan hyvä kuva siitä, mitä asiakkaan omat tavoitteet ovat olleet ja mikä on ollut jälkihuollon rooli tavoitteiden saavuttamisessa.

Nuorten omat kokemukset jälkihuollosta ovat tärkeitä jälkihuoltopalvelujen laatua selvitettäessä. Siksi on tärkeää kysyä jälkihuollon vaikutuksia elämässä. Onko jälkihuolto ollut apuna itsenäiseen elämään siirtymisessä vai olisivatko asiat tapahtuneet joka tapauksessa? Tämä kysymys pistää haastateltavan oikeasti pohtimaan asiaa, jota

hän ei ole ehkä aiemmin pohtinut, onko jälkihuollolla ollut vaikutusta elämässä ja mikä on sen merkitys tällä hetkellä elämässä.

6.2 Tutkimukseen osallistuneet

Tutkimukseen osallistui neljä entistä Huoltsikka Oy:n jälkihuollon asiakasta. Huoltsikka on tarjonnut jälkihuollon palvelujaan vuodesta 2005 alkaen. Tähän päivään mennessä jälkihuoltoasiakkaita on ollut lähes sata nuorta. Koska on olemassa laki asiakkaiden tietojen luovuttamisesta eteenpäin, Huoltsikka hoiti haastattelujen sopimisen entisten asiakkaiden kanssa. Tämän koimme hyväksi, sillä ennestään tuttu henkilö pystyi motivoimaan nuorta paremmin osallistumaan haastatteluun. Haastatteluihin osallistuneet olivat yhteistyökykyisiä ja saimme heiltä paljon tietoa.

Jälkihuollon entisiä asiakkaita oli kuitenkin vaikea saada suostuteltua haastateltaviksi. Oma tarinaansa tästä kertoo, että haastatteluja oli sovittuna kymmenen, mutta monet peruuntuivat nuorten toimesta juuri ennen sovittua ajankohtaa. Epäilemme, että nämä nuoret eivät välttämättä halua palata aikaan jälkihuollossa edes ajatuksissaan. Uskomme, että monet lastensuojelun entiset asiakkaat häpeävät taustaansa eikä siitä puhuminen ole heille helppoa. Molemmat meistä tutkimuksen tekijöistä olemme työskennelleet lastensuojelussa ja havainnoineet, että lastensuojelun asiakkaana olemista ei tuoda esille julkisissa tilanteissa.

Kaikki haastatteluihin osallistuneet olivat iältään yli 21-vuotiaita tai lähellä sitä, koska yksi haastatelluista oli juuri lopettelemassa jälkihuoltoaan ja muut olivat jälkihuollosta itsenäiseen elämään siirtyneet 0,5–1 vuotta sitten. Kaikki tutkimukseen osallistuneista olivat mieshenkilöitä. Tämä kertoo osaltaan sen, että suuri osa lastensuojelun asiakkaista on poikia. Tämä käy ilmi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportista vuodelta 2011. Kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista 53 % on poikia. Poikien osuus sijoitetuista lapsista ja nuorista on pysytellyt tyttöjen osuutta suurempana jo vuosia. (Lastensuojelu 2011, 6.)

6.3 Tutkimusmenetelmät, aineisto ja analyysi

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää jälkihuoltopalveluiden vaikuttavuutta nuorten omien kokemusten

näkökulmasta. Tästä syystä tutkimusmenetelmäksi muodostui teemahaastattelu. Teemahaastattelun teemoiksi olemme yhdessä työelämäkumppanimme ja tutkimuksen tilaajan Huoltsikka Oy:n kanssa miettineet neljä seuraavaa teemaa: palvelut, tukitoimenpiteet, tavoitteet ja vaikutukset. Haastateltavat saimme Huoltsikka Oy:n kautta. Haastatteluaikoja meillä oli kaiken kaikkiaan sovittuna kymmenen, joista kuusi haastattelua peruuntui haastateltavien omasta tahdosta. Haastattelut tapahtuivat Huoltsikka Oy:n jälkihuoltopalveluiden asumisyksikön toimistossa kesällä 2013. Toimisto oli tilana iso ja sen yhdessä nurkassa sijaisi sohvaryhmä, joka mahdollisti rennon haastattelutilanteen. Haastattelujen aikana ei toimistossa ollut paikalla Huoltsikka Oy:n työntekijöitä. Tämä mahdollisti nuorelle rehellisen mielipiteen kertomisen nimettömänä ja antoi meille haastattelijoina rauhan tehdä haastattelut.

Teemahaastattelu osoittautui neljän haastateltavan kohdalla toimivaksi ja saimme mielestämme laajasti aineistoa kerättyä Huoltsikka Oy:n palveluista ja niiden vaikuttavuudesta. Valitsimme teemahaastattelun menetelmäksi, koska se ei vaadi tietyn kaavan noudattamista vaan sallii keskustelevan ilmapiirin. Keskustelu voi rönsyillä, mutta käytettävät teemat takaavat sen, että kaikkien haastateltavien kanssa tulee käytyä läpi samat asiat. Olemassa olevat teemat auttavat myöhemmin litteroidun materiaalin jäsentelyssä. (Eskola & Suoranta 2003, 87.) Haastattelu on menetelmänä hyvin joustava ja siinä ollaan vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Haastattelu menetelmänä antaa myös mahdollisuuden tarkkailla sanatonta viestintää ja tarkentaa esitettyjä kysymyksiä tai saatuja vastauksia. Kysymyksiä järjestystä voi vaihdella haastateltavien mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 34.)

Tekemämme haastattelut sujuivat hyvin luontevasti ja keskustelu oli helppoa yhtä haastattelua lukuun ottamatta. Yhden haastateltavan kohdalla vastaukset olivat hyvin lyhyitä ja tietoa oli vaikea saada enemmän edes lisäkysymyksillä. Saimme kuitenkin riittävästi materiaalia. Kaikki haastattelut etenivät tekemämme haastattelurungon teemojen pohjalta. (Liite 1.) Koska meitä oli kaksi, vuorottelimme havainnoijan ja haastattelijan rooleja. Havainnoija seurasi haastatteluja ja tarvittaessa tarkensi kysymyksiä. Olimme varanneet yhtä haastattelua kohden noin tunnin verran aikaa, mutta haastattelut kestivät keskimäärin 25 minuuttia. Ensimmäisen haastateltavan kohdalla totesimme haastattelupohjan toimivaksi ja saimme runsaasti tietoa, emmekä lähteneet muuttamaan haastattelupohjaa. Ennen haastattelun aloittamista tutustuimme lyhyesti haastateltavaan sekä kerroimme taustaa myös itsestämme. Kysyimme haastateltavan suos-

tumusta haastattelun tallentamiseen nauhurilla sekä korostimme haastattelun vapaaehtoisuutta ja mahdollisuutta keskeyttää haastattelu tai jättää vastaamatta itselleen liian henkilökohtaisiin kysymyksiin. Kaikki haastateltavat antoivat suostumuksensa haastatteluiden tallentamiseen.

Jotta haastatteluun kerättyä materiaalia voidaan analysoida, tulee se ensin muuttaa analysoinnin mahdollistavaan muotoon. Nauhoitettu materiaali litteroidaan luettavaan ja käsiteltävään muotoon. Litterointi kannattaa tehdä suoraan tietokoneelle, koska se säästää aikaa ja helpottaa materiaalin käsittelyä. Litterointia ei välttämättä tarvitse tehdä sanatarkasti vaan esimerkiksi teemahaastattelujen purku voidaan tehdä teemoittain. Litteroinnissa täytyy pitää huolta siitä, että tekstistä tulee ilmi kuka missäkin kohdassa on puhunut. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 138–141.) Litteroimme tallentamamme materiaalit tietokoneelle sanasta sanaan ja luimme haastattelut. Litteroinnin jälkeen molemmat meistä tutkimuksen tekijöistä analysoivat saatuja haastattelujen vastauksia.

Analyysin tarkoitus on selkeyttää aineistoa ja näin ollen luoda uutta tietoa tutkittavasta aiheesta sekä tiivistää aineistoa kadottamatta sen sisältöä (Eskola & Suoranta 2003, 137). Analyysin tekoprosessi voi olla tutkijalle rankka, mutta valmis analyysi helpottaa tutkimustekstin tuottamista tiiviiksi paketiksi. Aineistoa kerätessä olisi hyvä olla selvillä, mitä analyysitapaa käytetään ja aineiston analyysi tulisi aloittaa jo aineistoa kerätessä. Aineiston keruutilanteessa tutkija voi analysoida tekemällä havaintoja asiayhteyksistä muun muassa niiden toistuvuuden perusteella. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136.) Käytännössä harvoin pystyy käyttämään vain yhtä analyysitapaa, sillä analyysitavoilla ei ole tarkkoja rajoja vaan ne sivuavat toinen toisiaan. Tätä voidaan pitää kvalitatiivisen aineiston hyvänä puolena. Jos yksi tapa ei toimi, voi soveltaa toista. (Eskola & Suoranta 2003, 161.) Analysointia pystyimme tekemään jo keskustelemalla yhdessä haastattelujen jälkeen sekä omatoimisesti mietiskelemällä haastatteluja jälkeinpäin.

Analysointimenetelmäksi valikoitui sisällönanalyysi, joka kertoo tutkittavasta asiasta kuvauksen tiivistettynä ja yleisesti. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysi on teoriapainotteista, mutta se antaa tekijälleen tietynlaisia liikkumavapauksia, vaikka toisaalta se on hyvin rajattua. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 105. 109.) Tiivistetysti kerrottuna sisällönanalyysissa haastatteluiden vas-

tauksista eli alkuperäisilmaisuista tehdään pelkistettyjä ilmauksia redusoimalla eli pelkistämällä. Esimerkiksi pidemmästä lauseesta etsitään, mikä on sen pääkohta ja se kirjataan ylös. Tämän jälkeen pelkistetyistä ilmauksista etsitään yhteneväisyyksiä ja/tai poikkeavuuksia. Tätä kutsutaan klusteroinniksi eli ryhmittelyksi. Pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään alaluokiksi eli niitä yhdistäviksi tekijöiksi. Tämän jälkeen nämä alaluokat abstrahoidaan eli ne käsitteellistetään. Näin syntyy yläluokkia ja lopulta vielä yläluokkia käsitteellistämällä pääluokkia. Nämä yläluokat ja pääluokat ovat teoria-käsitteitä ja niillä voidaan palata aina tutkittaviin lähtökohtiin eli tutkimuskysymyksiin, mitä tutkitaan sekä teoriaan tutkimuksen takana. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 110-115.) Aina saadut vastaukset ja niiden analysointi eivät kuitenkaan anna vastauksia tutkimuskysymyksiin, joista tutkimus on lähtenyt liikkeelle. Ihanne tilanne on kuitenkin se, jos analyysivaiheessa saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136.)

Oman tutkimuksemme analysointi lähti liikkeelle siitä, että luimme litteroidun materiaalin useaan otteeseen läpi. Tämän jälkeen ympeyrimme ja alleviivasimme vastauksista mielestämme tärkeitä kohtia, jotka antoivat vastauksia tutkimuskysymyksiin ja antoivat meille tärkeää tietoa. Luimme nämä kohdat useaan otteeseen. Tämän jälkeen kokosimme kaikki nämä tärkeät kohdat yhteen eli tässä vaiheessa pelkistimme ne jo alkuperäisilmauksista alaluokiksi. Seuraavaksi pohdimme, mitä yhdistäviä tekijöitä alaluokilla on olemassa eli ryhmittelimme alaluokat. Näihin alaluokkiin löysimme ryhmittelyn avulla yhdistäviä yläluokkia eli käsitteellistimme ne. Lopulta päädyimme yläluokista pääluokkiin, jotka olivat lähtöisin meidän tutkittavista lähtökohdista eli tutkimuskysymyksistä. (Liite 2.)

6.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkijan ratkaisuihin vaikuttavat monet eettiset näkökulmat tutkimusta tehtäessä (Tuomi & Sarajärvi 2003, 122). Tutkimuseettiset pulmat liittyvät pääasiassa itse tutkimusprosessiin. Ne voivat liittyä informoimiseen, aineiston keräämiseen, analyysimenetelmän luotettavuuteen, anonymiteettipulmiin sekä tulosten esittämistapaan. Kaikki tutkimuksessa tehdyt toimenpiteet ovat tutkijoiden moraalisia valintoja. Eettisyys tulee yleensä esiin jo siinä vaiheessa, kun mietitään, miten tutkimusaiheet valitaan sekä mitä tutkimuksessa pidetään tärkeänä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 125.) Suo-

mesta löytyy julkisia elimiä, joiden tehtävänä on valvoa eri tutkimushankkeita ja niiden eettisyyttä (Hirsjärvi ym 2007, 23).

Omassa tutkimuksessamme kerroimme haastateltaville haastattelun alussa, että kaikkea haastatteluissa kerättyä tietoa käsittelemme luottamuksellisesti eikä se päädy kenenkään muiden kuin tutkijoiden käsiin. Haastattelut tehtiin nimettömästi eikä haastateltavia voi haastattelujen perusteella tunnistaa. Vaikka Huoltsikka Oy etsi haastattelutavat ja haastattelut tehtiin heidän tiloissaan, he eivät voi tutkimuksestamme haastateltavia tunnistaa. Huoltsikka Oy:n työntekijöitä ei ollut paikalla haastatteluja tehtäessä. Kysyimme haastateltavilta luvan nauhoittaa haastattelut ja painotimme haastattelujen vapaaehtoisuutta. Tämänkaltainen tieto lisää haastateltavien luottamusta tutkijoihin ja edesauttaa avoimempaa kommunikointia. Haastateltavalle on kerrottava, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää milloin tahansa (Hirsjärvi & Hurme 2004, 20.) Kaikkea sosiaalialalla tehtävää työtä ja tutkimusta ohjaa vaitiolovelvollisuus ja tässä tapauksessa vaitiolovelvollisuus on tilaajaa sekä haastateltavia kohtaan. Lähtökohdiana kaikissa tutkimuksissa tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen (Hirsjärvi ym 2007, 25).

Jos mietimme tutkimuksen yhteiskunnallista arvoa, kertoo se myös tutkimuksen eettisyydestä. Tutkimuksella on jokin selkeä päämäärä ja tarkoitus, miksi tutkimus yli päänsä tehdään. Meidän tutkimuksessamme se on tuottaa tietoa Huoltsikka Oy:lle heidän jälkihuoltopalveluiden vaikuttavuudesta, jotta he voivat tarjota tulevaisuudessa entistä parempia jälkihuoltopalveluita. Tutkimus myös antaa meille tietoa siitä, miten palveluja saaneet ovat integroituneet yhteiskuntaan näiden palveluiden avulla. Siinä tulee esiin myös tutkimuksen yhteiskunnallinen puoli.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Haastattelimme neljää entistä Huoltsikka Oy:n jälkihuoltopalveluiden asiakasta. Alun perin tarkoituksena oli saada vähintään kuusi haastattelua tehtyä, mutta haastateltavia oli erittäin hankala saada. Pidimme neljää haastattelua riittävänä, koska mielestämme saamamme aineisto on riittävän laaja tutkimuksen toteuttamiselle. Tutkimuksesta ei mielestämme voi tehdä valtakunnallisia yleistyksiä, sillä kyseessä on tietyn palveluntuottajan jälkihuoltopalvelu ja eri palveluntuottajien palveluissa painopistealueet saattavat olla erilaisia eikä niitä voi lähteä suoranaisesti vertailemaan. Lisäksi tutkimuk-

seen osallistuneet olivat kaikki samaa sukupuolta. Tuloksissa olisi saattanut ilmetä erilaisia näkökulmia, jos molemmat sukupuolet olisivat olleet edustettuina. Mieleemme heräsi kysymys, ovatko vastaukset täysin totuudenmukaisia sillä perusteella, että kaikki haastattelut tehtiin jälkihuoltopalveluiden tiloissa. Sitä onko se vaikuttanut saattuihin vastauksiin, emme voi koskaan saada tietää.

Liian pienen haastateltavien lukumäärän tuloksista ei voi tehdä tilastollisia yleistyksiä. Kun taas liian suuresta haastateltavien määrästä, jää puuttumaan syvällisyys. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 58.) Ei ole kuitenkaan olemassa mitään yleistä säädöstä siitä, mikä aineiston koko on riittävä (Eskola & Suoranta 2003, 62). Laadullinen tutkimus perustuu aineiston laatuun, ei niinkään sen määrään. Tutkimuksessa voidaan keskittyä pienempään määrään tutkittavia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman hyvin. (Eskola & Suoranta 2003, 18.) Teimme molemmat omat analyysimme litteroiduista materiaaleista ja tämän jälkeen yhdistimme analyysimme. Huomasimme, että olimme kiinnittäneet huomiota analysoinnissa samoihin asioihin, mutta jos toiselta oli jäänyt jokin asia huomaamatta, oli toinen sen ottanut huomioon analyysissään.

Tutkimusta tehdessä haastattelut nauhoitettiin ja kirjattiin muistiin sanatarkasti. Saimme haastateltavien kokemukset kirjattua tarkasti muistiin, jonka jälkeen pystyimme analyysivaiheessa palaamaan haastatteluihin sanatarkasti. Tutkimuksen luotettavuutta voimme perustella myös sillä, että tutkimusta tehtäessä olemme laatineet etukäteen hyvän ja laajan haastattelurungon sekä miettineet mahdollisia tarkentavia lisäkysymyksiä siihen. Haastattelurungon toimivuuden huomasimme jo heti ensimmäisessä haastattelussa, jossa saimme laajasti tietoa jälkihuoltopalveluista ja niiden toimivuudesta. Saimme haastattelurungon avulla vastaukset tutkimuskysymyksiimme, joten onnistuimme kysymään tutkimuksen kannalta oikeat kysymykset.

7 HUOLTSIKKA OY:N JÄLKIHUOLTO PALVELUIDEN TOTEUTUMINEN JA VAIKUTTAVUUS

Seuraavissa osioissa käsittelemme tutkimuksen analyysin tuloksia teemoittain. Aluksi käymme läpi palveluiden ja tukitoimenpiteiden vaikutuksia itsenäiseen elämään siirtymisessä. Selvitimme mitä palveluita ja tukitoimenpiteitä nuoret ovat saaneet ja millaista hyötyä he kokivat saaneensa näistä. Toisessa osiossa käymme läpi tavoitteiden

asettamista, toteutumista ja sitoutumista tavoitteisiin. Viimeisessä osiossa keskityimme jälkihuollon vaikuttavuuteen. Selvitimme mitkä asiat jälkihuollossa ovat vaikuttaneet muutoksiin ja mitä muutokset ovat olleet.

7.1 Palvelut ja tukitoimenpiteet

Haastateltavista kaikilla jälkihuollon palvelut ja tukitoimenpiteet ovat tukeneet arjenhallinnan saavuttamisessa. Arjenhallinta on erittäin tärkeää itsenäisessä elämässä, siihen lukeutuvat muun muassa asuminen ja rahankäyttö. Palveluista kysyttäessä kaikki haastatellut nostivat esille asumiseen ja rahankäyttöön saadun tuen. Rahankäyttöön saatu tuki on kahden nuoren mukaan kantanut myös tähän päivään saakka ja he kokevat siitä olleen paljon hyötyä.

”Siitä oli paljon hyötyä Huoltsikan aikana että opetettiin miten rahaa käytetään. Et siitä nyt on ollu tähän päivään tosi paljon hyötyä.”

Omaan asuntoon muuttaminen on iso asia kenelle tahansa nuorelle. Jälkihuollossa nuori saa asunnon ja hänellä on saatavilla aikuisten tarjoamaa tukea ja ohjausta kaikissa asumiseen liittyvissä asioissa.

”Asumiseen tukee ja rahankäyttöön tietysti. Se asuminen oli tietty se suurin ja tärkein.”

Annetut tukitoimenpiteet suunnataan niin, että nuori kykenee elämään itsenäisesti. Tukitoimenpiteet ovat siis enemmänkin ohjausta ja neuvontaa itsenäisen elämän kannalta ja siihen rohkaisten. Ei niinkään puolesta tekemistä tai sanomista, miten asiat tehdään vaan pyritään siihen, että nuori löytää itse ratkaisumallit miten asioissa toimitaan.

”Noh siinä on just niinku, et on autettu esim. pankkiasioissa ja sitten jos on niinku ollu vaikka jossain laskujen maksamisessa ollu jotain probleemia niin niissä on autettu ja on myös neuvottu, että mitä kannattaa tehdä, mitä hakea.”

”Mä niinku sain sielt tukee asumiseen esim. ne hankki mulle asunnon ja sit mä sain semmosii itsenäistymisrahoja, joilla me sit niinku käytii ostaa sinne huonekaluja.”

Psykykinen ja fyysinen hyvinvointi ovat kokemuksemme perusteella kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kulmakiviä. Asioiden hoituminen ja arjessa pärjääminen auttavat jaksamaan ja voimaan paremmin. Päiväjärjestyksen ylläpitäminen auttaa päivittäisten rutiinien, koulun käynnin ja työn hoitumisessa. Haastateltavista puolet eivät tuoneet esiin jälkihuollon yhteyttä terveyteen ja omaan hyvinvointiin. Päihteidenkäyttö saattaa olla ongelma nuorille. Kaksi nuorista mainitsikin että jälkihuoltoon siirryttyään ovat onnistuneet vähentämään päihteiden käyttöään.

”Vähän oppii noita raha-asioita kattomaan ja pysyy päiväjärjestys.”

”Päihteitä ei tullu enää niin paljoo käytetty ja tupakastaki koitettiin saarnata sillon moneen kertaan, mut ei se lopettaminen oo niin kovin helppoo.”

Jälkihuollon tarkoituksena on auttaa asiakkaitaan pääsemään kiinni itsenäiseen elämään ja näin ollen myös yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Koulutus- ja työpaikka ovat osa tätä prosessia. Jälkihuolto auttaa asiakastaan sitoutumaan koulunkäyntiin ja osallistuu myös sen maksamiseen mikäli tarvitsee. Tarvittaessa asiakasta autetaan ammatinvalinnallisissa asioissa ja työn etsimisessä. Koulutuksen tuoma itsetunto auttaa nuorta pysymään yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä, eikä syrjäytymisvaara ole niin suuri kuin ilman koulutusta tai työtä.

”Siis nythän mä valmistun ihan kohta tohon yhdistelmäajoneuvon kuljettajaks, et koulun kautta ajanu ne kortit ni jälkihuolto on sit maksanu ne. Ne on niinko avustanu koulun maksamisessa sun muussa.”

Virastoissa asiointi voi olla hankalaa lähes kaikille meistä, mutta se kuuluu olennaisena osana suomalaisessa yhteiskunnassa toimimiseen. On tärkeää, että sitä opetetaan jo nuoresta iästä lähtien. Asioiden hoitamista helpottaa tieto siitä, miten virastoissa tulee asioida ja miten virallisia asiapapereita täytetään. Jälkihuollon tarjoama tuki virastoissa asiointiin onkin erittäin tärkeää nuorelle, jotta asiat tulee hoidettua.

”Virastoissa asiointi on kyl nykyään huomattavasti helpompaa, kun on saanu vähän tukee ja oppia siihen.”

Harrastukset kuuluvat omalta osaltaan fyysisen sekä psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Jälkihuolto tarjoaa nuorelle mahdollisuuden harrastuksiin tukemalla sitä rahallisesti tai tarjoamalla kuljetusta harrastuksen pariin.

”Jos pitää vaiks hankkii harrastuksiin jotai välineitä niin, tässä just sellanen et niinku kuukaudessa on tietty rahamäärä millä tuetaan ja sitten esim. jos on jotain matkoja niin niitä hoidetaan.”

Nuorilta kysyttiin myös jälkihuollon vaikutusta heidän sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen. Kukaan nuorista ei halunnut kommentoida asiaa sen paremmin kuin muutamalla sanalla. Kaiken kaikkiaan nuoret kertoivat sosiaalisten suhteiden olevan kunnossa, mutta eivät halunneet tarkentaa, mitä tällä tarkoittivat. Kysyttäessä sosiaalisista suhteista luulemme, että vastauksen hankaluuteen vaikuttavat kysymyksen henkilökohtaisuus sekä mahdollisesti se, että suhteet perheeseen ovat olleet tai mahdollisesti ovat edelleen monimutkaisia tai ongelmallisia. Uskomme kuitenkin, että jälkihuolto on osaltaan vaikuttanut sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen tai eheytymiseen, vaikka vastaukset olivatkin melko suppeita.

”No joo kyl kaikki on nykyä iha kunnos. Enemmän tulee oltua yhteyksis perheeseen.”

Kaikki nuoret olivat mielestään saaneet riittävästi palveluita ja tukitoimenpiteitä. Alkuvaiheessa puolella nuorista oli ollut tunne, että tukitoimia oli jopa liikaa. Tukitoimien vähentyminen ja muuttuminen palvelun edetessä oli nuorista hyvä asia. Näin pääsi harjoittelemaan todenteolla sitä miten eletään itsenäisesti, mutta tietäen, että tarvittaessa saa tukea ja neuvoja jälkihuollon ohjaajilta.

”Joo ihan riittävästi. Alussa tietty ku mä muutin ni se tuntu tietysti sillee, et on liian paljo kaikkee, mut sehän on ihan normaalia, koska mä olin just muuttanu. Mut sit ku ikää alkaa tulee ni, alkaa se tarveki niinku sillei vähenee. Tietysti ku jotain kysyy ni, aina apua saa.”

Nuorten mielestä myös palvelut ja tukitoimenpiteet vastasivat heidän tarpeitaan ja odotuksiaan. Kahdella nuorista odotuksia ei ollut ollenkaan, koska ei välttämättä ollut tietoa siitä, mitä palveluja Huoltsikasta on mahdollista saada. Tähän voi myös vaikuttaa oma kiinnostus tai asenne jälkihuoltoa kohtaan.

”Mulla ei sinäänsä ollu minkäänlaisia odotuksia ennen ku mä tulin Huoltsikkaan. En mä edes ajatellu tai mä en edes tienny mikä Huoltsikka on. Mul ei niinku sillai ollu tietoo asiasta, odotuksia ei voinu olla.”

Kaiken kaikkiaan nuoret pitivät jälkihuoltoa positiivisena asiana ja ajattelivat palveluiden ja tukitoimenpiteiden olevan tärkeä osa itsenäistymisen opettelua.

”Mä oon ite niinku ajatellu tän kaiken positiivisena tapauksena, kun on tälläi päässy jälkihuoltoon ja on ihmisiä, jotka neuvo ja kaikkee. En mä sanois et mikään olis ollu sillei negatiivista.”

7.2 Tavoitteet

Jälkihuollossa itsenäistyvälle nuorelle tehdään jälkihuoltosuunnitelma, joka Huoltsikassa tunnetaan nimellä ohjaus- ja tukisuunnitelma. Suunnitelmasta käy ilmi nuoren tuen tarve ja tavoitteet. Jälkihuollossa tehtävä työ, kuten kaikki muukin sosiaaalialalla tehtävä työ, on tavoitteellista työtä asiakkaiden elämänhallinnan tukemiseksi. Tavoitteet ovat yksilöllisiä ja pohjautuvat nuoren tarpeisiin. Tavoitteiden asettamista ja saavuttamista vaikeuttavat, jos nuori itse ei sitoudu tavoitteisiin tai ei itse niitä kunnolla tiedosta. Puolet haastatelluista nuorista eivät kunnolla tiedostaneet omia tavoitteitaan eivätkä olleet jälkihuollon alkaessa kiinnostuneet niitä asettamaan.

”Mä en oikeen tiää... Mua ei sillon ku mä tulin Huoltsikkaan niin, mua ei niinku kiinnostanu. Mä elin niinku oikeesti ihan omaa elämää. Mua ei kiinnostanu yhtään mitään mitä ne sano sillon. Tietysti sit ku tuli Huoltsikkaan ni, se muuttu aika nopeesti, sit piti ruveta vähän ajattelemaanki. Mut mulla ei niistä oikeen mitään ole siis noi tavotteet. Mulla ei itellä niitä ollu ja en välittäny yhtään mitään muitten sanomisista sillon.”

Tavoitteiden hahmottaminen saattaa olla nuorille vaikeaa eikä niitä ymmärretä osana jatkuvaa työskentelyä. Nuori ei ymmärrä sitä, että tavoitteet ovat osa jokapäiväistä toimintaa ja arkea. Vaikka nuori ei tiedosta omia tavoitteitaan, auttavat ohjaajat nuorta pitämään oikean suunnan elämässään ja kannustavat nuorta kulkemaan kohti asetettuja tavoitteita. Nuori ei ajattele tavoitteita varsinaisina tavoitteina vaan hänelle ne voivat olla asioita, jotka vain tapahtuvat elämässä.

”En mä ees muista mun tavoitteita. Mut kuten mainitsin niin siinähan ne sit tulee aina suoritettuu, silloin kun ne tulee, ei niitä mieti sillai.”

Yksi nuorista taas tiedosti omat tavoitteensa ja niiden pohjalta tehtävät suunnitelmat. Hän tiedosti omat kehitystarpeensa ja tavoitteiden tärkeyden. Yksi nuori puolestaan huomasi tavoitteiden ja niiden merkityksen selventyvän jälkihuollon edetessä. Tavoitteita kohti mentäessä ne muuttuvat nuorelle itselleen konkreettisemmiksi ja selkeämmiksi.

”Mut sit ne tavoitteet tietysti selventää enemmän niitä suunnitelmia ja sit et mihin suuntaan aina edetään.”

”No ihan hyvin sillai että tosiaan ne oli mulla vähän hakusessa ensin mutta sitten ku ne vähän selventy ni sitten ne on ihan hyvin menny.”

Tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa on tärkeää myös, miten palvelun tarjoaja sitoutuu tavoitteisiin ja auttaa näin asiakasta saavuttamaan tavoitteitaan. Kun jälkihuollossa ollaan tietoisia ja sitoutuneita asiakkaan tavoitteisiin, työ on silloin vaikuttavaa ja suunnitelmallista sekä tarkoituksenmukaista.

”Kyl ne ainaki on ollu ihan täysillä mukana tossa mun koulussa ja yritti auttaa ettii mulle töitä.”

”Tottakai ne niinku esimerkiks mulla oli yks tavote muuttaa omaan asuntoon niin totta kai ne niinku järjesti sen sillai niinku et mä pystyn sitten muuttamaan ja sellai.”

Jälkihuollon antama tuki auttaa nuorta saavuttamaan tavoitteitaan, vaikka nuori itse ei niitä täysin tiedostaisikaan. Työntekijät ovat nuorten tavoitteista tietoisia ja auttavat parhaansa mukaan heitä niitä tiedostamaan ja tavoittelemaan. Vaikka nuoret eivät välttämättä tiedostaneet kunnolla tavoitteitaan, tunsivat he silti, että heidän omat mielipiteensä on otettu huomioon ja heitä on kuunneltu tavoitteita asetettaessa.

”Mä en oikeestaan niistä tavoitteista hirveesti tiedä, mut kuitenkin omasta mielestä kyl uskoisin, et on saavutettu ja nyt kun on jälkeinpäin kuullu muilta ihmisiltä ni, heidän mielestään kyl niitä on saavutettu.”

Haastatteluita tehtäessä kolmella nuorista ilmeni vaikeuksia vastata kysymyksiin tavoitteista. Selvästi huomasi sen, että jälkihuollon alkuvaiheessa kiinnostus tavoitteiden asettamista kohtaan oli vähäinen. Tavoitteiden merkityksen ymmärtäminen on nuorille vaikeaa. He eivät ymmärrä, että tavoitteet voivat olla konkreettisia ja joskus jopa helpostikin saavutettavissa olevia päämääriä. Sana tavoite voi kuulostaa nuoren korvaan liian vaativalta ja hankalasti ymmärrettävältä. Jälkeinpäin ajateltuna olisimme voineet lähestyä tavoite-osiota haastattelussa eri tavalla. Yritimme pohtia, mikä tämä toinen lähestymistapa olisi voinut olla. Emme kuitenkaan sellaista löytäneet.

7.3 Vaikuttavuus

Haastattelujen perusteella kävi selvästi ilmi, että jälkihuollolla on ollut vaikutusta nuorten itsenäisen elämän hallinnan saavuttamisessa ja elämäntilanteen selkiytymisessä. Etenkin raha-asioiden hallinta ja koulun käynnin merkityksen ymmärtäminen ovat asioita, jotka ovat nuorten kohdalla muuttuneet parempaan suuntaan. Ymmärrys asioiden todellisesta luonteesta on kasvattanut ja auttanut heitä kohtaamaan yhteiskunnan vaatimukset ja aikuisuuden mukanaan tuoman vastuun. Jälkihuollossa nuorelle mahdollistetaan itsenäinen, mutta turvallinen ympäristö kasvaa aikuiseksi ja ottaa vastuuta omista teoistaan.

”Ja sitten mikä tuli suurimpana muutoksena ni mä ymmärsin monien selitysten jälkeen sen että koulussa pitää käydä ja pitää tehdä töitä. Aikaisemmin mä oli sellanen et mua ei kiinnosta ja oon vaan vapaalla koko ikäni. Mä ymmärsin sen, et ei se toimi näin.”

”Enimmäkseen niinku mun kannalta just tää taloudellinen puoli on niinku parantunu sen aikana ja sitten just muutenki viralliset asiapaperit ja kaikkien tukien hakeminen ja muutenki.”

”No siis niitähän on pitkä lista. No esim toi, että mun opiskelu on parantunu paljon paremmaks ja sitten nää et, miten itsenäisesti toimii se on tullu paremmaks ja esille. Ja sitten nää raha-asioitten hoitaminen sekin on tullu paremmaks. Mut niinku se on kaikilla osa-alueilla.”

Puolet haastateltavista mainitsi, että jälkihuollolla on ollut myös vaikutusta päihteiden käytön vähentymiseen. Yksi asiaan vaikuttaneista syistä on Huoltsikan tukiasuntojen päihteettömyys. Tukiasunnoissa ei sallita minkäänlaisten päihteiden käyttöä. Päihteettömyyteen kannustaminen ja päihteiden käytön lopettaminen kantavat hedelmää myös tulevaisuuteen. Päihteiden käytön kierteen katkaiseminen tässä elämänvaiheessa voi vaikuttaa myös tulevaisuudessa positiivisella tavalla ja antaa eväitä normaaliin suhtautumiseen päihteitä kohtaan.

”No päihteiden käyttö on ainaki vähentyny, kun tulin Huoltsikkaan ja näihin kämppiin varsinki. Ja sitten on vähän niinku oppinu ajattelemaan erilailla ja ottamaan itseensä niskasta kiinni.”

Nuorten puheista ilmenee selvästi, että he ajattelevat jälkihuollolla olleen vaikutusta heidän elämässään tapahtuneisiin muutoksiin. Muutoksia ovat olleet muun muassa raha-asoiden oppiminen ja ymmärtäminen, virastoissa asiointi, koulunkäynnin tärkeyden ymmärtäminen ja asuminen itsenäisesti.

”Kyl mä vähän veikkaan et jälkihuollolla on aika paljon osuutta muutoksiin.”

Kolme nuorista uskoo, että ajan myötä he olisivat voineet oppia näitä asioita myös ilman jälkihuoltoa, mutta eivät yhtä suuressa mittakaavassa kuin ovat jälkihuollon avulla oppineet. Nuorten mielestä jälkihuolto on parantanut heidän elämänlaatuaan, sillä toivottujen muutoksien tapahtuminen elämässä näyttäytyy positiivisena asiana.

”Voisin kuvitella, et pientä muutosta olis tullu ilmanki jälkihuolto mut ei niin isoo, et se olis ollu nyt vastaava tätä hetkee ja tarpeita.”

”Tottakai nehän voi tapahtua jokatapauksessa, mut kyl se niinku jälkihuolto parantaa sitä, et asiat tapahtuu.”

”Mun mielestä kaikki nää muutokset on ollu toivottuja. On vältetty monet ongelmat.”

Jälkihuollon perimmäinen tarkoitus on auttaa nuorta löytämään hallinta omasta elämästään ja antaa tietoja sekä taitoja itsenäiseen elämään. Jälkihuollon nuoren on hankala tietää, miten itsenäistyminen olisi onnistunut ilman jälkihuoltoa. Jälkihuollon antaman tuen merkitystä he pitivät kuitenkin melko suurena.

”Kyl se sellanen tuki oli, kun ei pysty yhtään aavistaa, mitä se olis ilman sitä, mut kyl mä uskon, et se aika iso tuki oli.”

Varsinkin asunnon saamista jälkihuollon kautta he pitivät merkittävänä asiana. Jälkihuolto antaa nuorille neuvoja, tietoja ja taitoja asunnon ylläpitämiseen.

”No ainaki sen, et silloin jos ei o sitä jälkihuoltoa ni, silloin on ehkä vähän vaikeempi saada niinku asunto esimerkiksi sun muuta.”

”No se et sielt jälkihuollost sai sitä tukee ja neuvoi aina, ku tarvitsi. Sit ne niinku muistutti aina, ku piti joku juttu hoitaa. Ja kävi ne sit kattoo sitä kämppäki välillä.”

Vaikuttavana asiana palvelussa on ollut se, että nuorta on rohkaistu ottamaan vastuu omasta itsenäistymisestäään ja siirtymään vähitellen kevenevän tuen kautta itsenäiseen elämään. Jälkihuollon tukitoimenpiteet koostuvat sanallisista neuvoista, ohjeista ja asioiden muistuttamisista. Tämä tukee nuoren itsenäistymistä ja on näin ollen interventiona vaikuttavaa.

”Muutenki että se ollu niinku enempi sellasta tukemista itsenäisen elämisen kannalta.”

Koska jälkihuolto pyrkii auttamaan nuorta itsenäisen elämän saavuttamisessa, sen tarkoituksena on erityisesti tuottaa sellaista palvelua, jossa nuoret oppisivat elämään itsenäistä elämää.

”Suurimpana siinä on varmaan se, että opetteli asumaan niinku lähemmäs sitä, että joku päivä sä joudut muuttamaan ilman tai asut itestäs ilman tätä. Koko ajan enemmän ja enemmän siihen mentiin.”

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa selvitimme Huoltsikka Oy:n jälkihuoltopalveluiden vaikuttavuutta käyttäjäasiakkaiden kokemana. Tämän tutkimuksen perusteella voimme mielestämme todeta Huoltsikan jälkihuoltopalveluiden aiheuttaneen positiivisia muutoksia asiakkaiden elämässä. Huoltsikka Oy tarjoaa jälkihuoltonuorille turvallisen ja tuetun asumisympäristön, joka mahdollistaa nuoren siirtymisen itsenäiseen elämään. Nuoret kokivat jälkihuollolla olleen melko suuri merkitys tapahtuneissa muutoksissa. Muutoksia tapahtui niin perusarjessa kuin myös oman ajattelutavan kehittämisessä aikuisempaan suuntaan. Jälkihuollon edetessä nuorten palveluiden tarve väheni, joka omalta osaltaan kertoo siitä, että nuoret saivat koko ajan enemmän tietoja ja taitoja itsenäiseen elämään. He pystyivät elämään koko ajan itsenäisemmin vähemmällä tuella ja lopulta siirtyä elämään omilleen. Kaikilla nuorilla tämänhetkinen elämäntilanne oli tasapainossa.

Lähdimme miettimään tutkimuksesta saatuja tietoja tutkimuskysymysten perusteella. Onnistuimme haastatteluiden perusteella saamaan vastaukset asettamiimme kysymyksiin. Miten Huoltsikka Oy:n jälkihuollon palvelut ja tukitoimenpiteet ovat sitten tukenut nuoria jälkihuollon asiakkaita itsenäiseen elämään siirtymisessä? Tutkimuksen perusteella tärkeimmiksi asioiksi nuorten mielestä nousivat raha-asioiden hoitaminen sekä asuminen. Näihin itsenäisen elämän kannalta oleellisiin asioihin nuoret olivat tarvinneet eniten tukea. Huoltsikka Oy:ssa on otettu huomioon selkeästi nuoren tuen tarve ja lähdetty siitä liikkeelle, miten nuorta tuetaan. Nuorelle on annettu tukea ja neuvoja enemmän jälkihuollon alussa. Tuen tarpeen vähetessä nuorta on vastuutettu toimimaan itsenäisemmin ja ottamaan itsenäisempää roolia omassa elämässään. Palve-

luiden ja tukitoimenpiteiden avulla nuoret ovat oppineet hoitamaan paremmin raha-asioitaan, asioimaan virastoissa sekä täyttämään virallisia hakemuksia ja asiapapereita. Jälkihuollossa on korostettu koulutuksen tärkeyttä ja monet nuorista ovat tämän seurauksena ymmärtäneet koulun käynnin merkityksen ja tarpeen.

Koska jälkihuollossa tehtävä työ on tavoitteellista ja perustuu jollekin tarpeelle asiakkaan elämässä, on tärkeää selvittää, miten jälkihuolto on auttanut asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Asetetut tavoitteet kumpuavat asiakkaan omista tarpeista ja tärkeää on ottaa huomioon asiakkaan oma mielipide. Tutkimuksen perusteella jälkihuolto on auttanut nuoria tavoitteiden saavuttamisessa. Ristiriitaista kuitenkin on, että nuoret eivät osanneet kertoa, millä tavoin jälkihuolto on auttanut tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteet koettiin erittäin henkilökohtaisiksi ja niistä puhuminen oli nuorille hankalaa. Tutkimuksessa selvisi myös, että jälkihuoltoon siirtyessään nuoret eivät olleet kiinnostuneita omista tavoitteistaan vaan ne selkiytyivät vasta jälkihuollon edetessä. Jälkihuolto auttoi tavoitteiden saavuttamisessa silloinkin, kun nuori ei täysin tavoitteitaan tiedostanut tai ollut niistä kiinnostunut.

Millainen vaikutus jälkihuollolla on loppujen lopuksi nuorten elämässä ollut? Jälkihuolto on näyttäytynyt positiivisena voimana elämän tilanteen selkiytymisessä ja itsenäistymisessä. Tutkimuksen perusteella nuoret itse kokivat jälkihuollolla olleen vaikutusta tähänhetkiseen tilanteeseensa. Nuorten mielestä erityisesti rahankäytön hallintaan ja omaan kasvuun kohti aikuisuutta jälkihuollolla on ollut positiivista vaikutusta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että jälkihuollolla on ollut vaikutusta nuorten oman ajattelutavan muutokseen. Ajattelutavan muutos on tarkoittanut sitä, että nuori on alkanut miettimään omaa toimintaansa sekä muuttanut sitä tietoisesti parempaan suuntaan. Jälkihuollon loppua kohti mentäessä tuen määrä vähenee ja nuoren vastuu omasta itsenäisestä elämästään kasvaa. Nuoret ajattelivat juuri tämän vaikuttaneen siihen, että oppi pärjäämään omillaan. Tieto siitä, että tulee aika, jolloin he muuttavat asumaan ilman jälkihuollon tarjoamaa tukea, tuki itsenäistymisprosessia. Jälkihuollon tavoitteena on saada aikaan positiivisia muutoksia nuorten elämässä ja ajattelutavassa. Näihin tavoitteisiin on tutkimuksen perusteella päästy. Positiiviset muutokset nuorten elämässä kertovat omalta osaltaan jälkihuollon vaikuttavuudesta.

Tutkimuksen perusteella jälkihuolto näyttäytyi nuorten elämässä positiivisena kokemuksena. Yksikään haastatelluista ei tuonut esille mitään negatiivista Huoltsikan jäl-

kihuollosta. Kaiken kaikkiaan nuoret olivat mielestään saaneet riittävät tiedot ja taidot pärjätäkseen yhteiskunnassa. Haastatteluiden perusteella voisi sanoa, että tutkimukseen osallistuneiden nuorten elämä vaikuttaa olevan tasapainossa ja he olivat tyytyväisiä elämäntilanteeseen, vaikkei se aina helppoa olisikaan. Haastatteluihin osallistuneet nuoret asuivat haastatteluiden aikaan itsenäisesti omillaan yhtä lukuun ottamatta, joka oli juuri muuttamassa omilleen. Yksi haastatelluista oli juuri valmistumassa ammattiin ja kolme haastatelluista oli opiskelemassa ammattiin.

9 KEHITTÄMISHAASTEET JA JATKOTUTKIMUIDEA

Vaikka haastatteluja ei määrällisesti tullut paljoa, voimme kuitenkin saatujen haastatteluiden pohjalta pohtia mahdollisia kehityshaasteita Huoltsikka Oy:n jälkihuollolle. Yksi selkeimmistä kehittämishaasteista mielestämme on nuorten tavoitteiden sisäistäminen jälkihuollon alkuvaiheessa. Tavoitteiden tulisi aina olla henkilökohtaisia ja lähteä aina nuoren omista tarpeista ja mielipiteistä, joten haasteeksi Huoltsikka Oy:lle nousee, kuinka tukea nuorta tavoitteiden asettelussa silloin, kun tämän oma motivaatio on vielä heikkoa. Nuorten tulisi myös selkeämmin tiedostaa, mikä merkitys tavoitteilla heidän elämässään on ja mitä tavoite konkreettisesti tarkoittaa.

Kysyimme myös nuorilta itseltään, mitä he haluaisivat Huoltsikan jälkihuoltopalveluissa kehitettävän tai onko nuorilla kehittämisideoita Huoltsikalle. Tämä kysymys nähtiin kuitenkin hyvin vaikeana eikä nuorilla tähän löytynyt mitään mielipiteitä. Kaikki vaikuttivat olevan tyytyväisiä jälkihuoltoon.

Tutkimuksessamme yhtenä tutkimustuloksena voidaan pitää, että nuoret eivät alkuvaiheessa tiedostaneet tavoitteitaan tai olleet kiinnostuneita niistä tai niiden asettamisesta. Jatkotutkimusideana voisikin olla selvittää, miten tavoitteet ohjaavat nuorta ja kuinka heitä saisi motivoitua asettamaan itselleen tavoitteita, jotka nuori itse tiedostaisi. Olisiko jotain menetelmää tai voisiko sellaista mahdollisesti kehittää, jolla saisi tuettua nuoren tavoitteiden asettamista ja tiedostamista jälkihuollon alkuvaiheessa?

10 POHDINTA

Mielestämme tutkimuksemme onnistui hyvin, vaikka kohtasimme vaikeuksia haastatteluvien löytymisen suhteen. Oli vaikeaa saada haastatteluihin entisiä jälkihuollon asiakkaita, vaikka heitä Huoltsikan historian aikana on ollut lähes sata. Haastatteluita oli sovittuna useita, joista monet peruuntuivat juuri ennen sovittua haastattelu-aikaa. Onnistuimme kuitenkin tekemään neljä haastattelua ja olemme tyytyväisiä haastattelujen sisältöihin. Näiden neljän haastattelun jälkeen olimme sitä mieltä, että pystymme toteuttamaan tutkimuksen saadulla materiaalilla. Emme usko, että suurempi määrä haastatteluja olisi tuonut muutoksia tutkimuksen tuloksiin, koska tutkimukseen valikoitui selkeästi nuoria, joilla kokemukset jälkihuollosta olivat positiivisia ja jälkihuolto oli vaikuttanut heidän itsenäistymiseensä.

Miksi sitten niin monet sovituista haastatteluista peruuntuivat? Osalle nuorista oli varmaan helpompaa luvata osallistua haastatteluun kuin kieltäytyä. Haastattelun lähestyessä he eivät enää kuitenkaan vastanneet puheluihin tai ilmoittivat estyneensä tulemasta paikalle. Lastensuojelutaustaisilla nuorilla saattaa olla taustalla leimaantumisen pelko, joka ei innosta heitä avoimesti kokemuksistaan keskustelemaan. Voihan myös olla, että hieman negatiivisemmat kokemukset halutaan jättää kertomatta ja ne saattavat myös vaikuttaa haluun osallistua tällaiseen tutkimukseen. Tästä syystä saatuja tuloksia ei välttämättä voida yleistää, sillä tähän tutkimukseen osallistuneilla nuorilla oli hyvin positiiviset kokemukset jälkihuollosta.

Tutkimuksen perusteella voimme siis sanoa Huoltsikan jälkihuollon olevan vaikuttavaa, koska kaikki haastatellut kertoivat palveluiden ja tukitoimenpiteiden tukeneen itsenäistymistä sekä mahdollistaneet oman kasvun ja kehityksen positiivisempaan suuntaan. Jälkihuollon tekemä työ tuki nuorille asetettuja tavoitteita, vaikka nuoret eivät tavoitteitaan alussa tiedostaneet. Tavoitteiden asettamisessa ja tiedostamisessa nuorten oma motivaatio on ratkaisevassa asemassa. Tutkimuksessa kuitenkin selvisi, että tavoitteita on mahdollista saavuttaa jälkihuollon tukemana, vaikka nuoren motivaatio olisikin heikompaa. Teemahaastattelumme tavoiteosio oli nuorille haastavin vastauksien löytymisen kannalta. Tätä olemmekin kriittisesti pohtineet, että lähestymistapana tavoitteisiin olisi voinut olla jokin asiakaslähtöisempi tapa. Mietimme, millainen tapa olisi voinut toimia paremmin, mutta emme ole löytäneet vaihtoehtoista lähestymistapaa. Selkeästi jo sana tavoite, tuntui nuorille liian abstraktilta käsitteeltä, eivätkä he ymmärtäneet, mitä tavoite pitää sisällään käytännössä.

Osalle haastateltavista jälkihuollosta puhuminen oli helppoa ja luontevaa sekä he pystyivät kriittisesti tarkastelemaan myös omaa toimintaansa jälkihuollon aikana. Oli kuitenkin hyvä, että olimme teemahaastattelussamme varustautuneet tarkentavilla lisäkysymyksillä, koska osa haastateltavista vastasi kysymyksiin hyvin lyhyesti ja vastauksia joutui tarkentamaan. Suurimpaan osaan kysymyksiä nuorten oli helppo vastata. Ainoastaan sosiaalisista suhteista kysyttäessä, osa nuorista kieltäytyi vastaamasta. Tämä saattoi johtua kysymyksen liian henkilökohtaisesta luonteesta tai ongelmista sosiaalisissa suhteissa.

Jälkihuoltonuorten määrä tulee mitä luultavimmin kasvamaan tulevaisuudessa, sillä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrät ovat tilastollisesti kasvussa. Tästä syystä onkin erityisen tärkeää jatkossa tarjota jälkihuoltonuorille laadukasta ja vaikuttavaa palvelua, jotta heidän itsenäistyminen voidaan turvata ja näin ollen tarjota heille mahdollisuus normaaliin arkeen ja elämään. On hyvä, että palveluiden vaikuttavuutta tutkitaan, sillä ainut tapa kehittää tehtävää työtä, on sen vaikuttavuuden arvioinnin ja tiedostamisen kautta. Aikaisempien tutkimusten tuloksiin verrattuna saimme koottua tärkeää tietoa jälkihuoltopalveluista. Tutkimuksemme tuloksena saadusta tavoitteiden tiedostamattomuudesta jälkihuollon alussa ei löytynyt muista tutkimuksista tutkimustietoa. Tämä antaa lisää onnistumisen tunnetta tutkimuksen kannalta sekä kasvattaa itsetuntoamme tutkijoina.

Tutkimuksen tekeminen oli oppimiskokemuksena mielenkiintoinen. Opimme ainakin sen, ettei aina tärkeintä kuitenkaan ole määrä vaan laatu. Eli tällä tarkoitamme, että jo muutamalla hyvällä haastattelulla voi saada aikaan tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa. Yllätyimme kuinka positiivisena asiana nuoret jälkihuollon olivat kokeneet, tai ainakin jälkikäteen pystyivät sen ajattelemaan hyväksi asiaksi. Alun haastatteluiden peruuntumisen aiheuttaman pettymyksen jälkeen saimme positiivista intoa litteroidessamme ja analysoidessamme materiaalia. Loppujen lopuksi opinnäytetyön tekeminen jäi mieliimme positiivisena ja kasvattavana kokemuksena. Ehkä jokaisen tutkimuksen tekemiseen mahtuu ylä- ja alamäkiä, mutta yleensä lopussa ollaan tyytyväisiä siihen, mitä on saatu aikaiseksi, oli materiaalin kerääminen sujunut sitten miten tahansa.

LÄHTEET

Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2007. Nuoren aika. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 1999. Nuoren aika. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Aaltonen, Sanna & Heikkinen, Alpo 2009. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 165-176.

Bardy, Marjatta 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy, 49-78.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Haikkola, Lotta 2005. Kunnan kansalaisia. Nuoret, ikä ja osallistuminen. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia –Aikuisuutta etsimässä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 138-166.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Huoltsikka Oy 2011. Laatukäsikirja.

Huoltsikka Oy. Avopalvelut/Mikkeli. Palvelutuotannon kuvaus 2013.

Huotari, Rauni 2010. Omillaan toimeen tuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukijana. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Sosiaalityö. Pro gradu-tutkielma. PDF-dokumentti. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110014/urn_nbn_fi_uef-20110014.pdf. Luettu 14.10.2013.

Härkönen, Hanna 2003. Tavataanko toimistolla? - Lastensuojelun jälkihuollon toteutuminen täysi-ikäisten nuorten kohdalla. Helsingin yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Sosiaalityö. Pro gradu-tutkielma. PDF-dokumentti. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/12376>. Luettu 14.10.2013.

Itsenäistyvän nuoren roolikartta 2008. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. WWW-dokumentti. <http://www.vslk.fi/index.php?id=21>. Päivitetty 2013. Luettu 25.10.2013.

Itsenäistyvän nuoren roolikartta. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/Page/47846d78-7ba4-4934-a12d-c5fa331fd806.aspx>. Päivitetty 26.4.2012. Luettu 25.10. 2013

Jacklin, Juhani & Kaisto-Vanhamäki, Hanna 2011. Jälkihuollon asiakkaiden kokemuksia jälkihuollon merkityksestä arjessa selviytymisessä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen Oulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28690/Oulu_Jacklin_KaistoVanhamaki_2011.pdf?sequence=1. Luettu 5.10.2013.

Jälkihuolto. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. WWW-dokumentti.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto/>. Päivitetty 8.11.2012. Luettu 20.5.2013.

Kajanoja, Ninja 2011. ”Enemmän ollu aina hyvä juttu ku huono juttu” Lahtelaisesta lastensuojelulaitoksesta itsenäistyneiden nuorten kokemuksia jälkihuoltopalveluista. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti.

<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28042/kajanoja.ninja.pdf?sequence=1>. Luettu 5.10.2013.

Kangas, Urpo 2005. Lastensuojelu ja lapsen huolto. Teoksessa Puonti, Annamajja, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 105-153.

Kivinen, Sanna. Opas jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille. Suomen kasvatus- ja perheneuvonta Ry. PDF-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/547bcd21-1a04-46f5-aff8-1a09e72edac5/j%C3%A4lkihuolto-opas%20vanhemmille.pdf>. Ei päivitystietoja. Luettu 28.10.2013.

Laaksonen, Sari (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laaksonen, Sari 2005. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa Puonti, Annamajja, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 256-269.

Lastensuojelu 2011. Tilastoraportti. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. PDF-dokumentti.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90891/Tr26_12.pdf?sequence=5. Päivitetty 27.11.2012. Luettu 25.5.2013.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoja. Luettu 20.11.2012.

Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/arvotjaperiaatteet/#Top>.

Päivitetty 12.10.2012. Luettu 20.5.2013.

Laurila, Anja 2008. Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa Ketola, Jari (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Juva: WS Bookwell Oy, 99-122.

Mikkola, Matti 2005a. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Puonti, Annamaija, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 61-76.

Mikkola, Matti 2005b. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa Puonti, Annamaija, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 77-84.

Muistilista: jälkihuolto. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. WWW-dokumentti. <http://www.sosiaaliportti.fi/Page/0790a932-3d14-47d6-a6d6-44f6227eef01.aspx>. Päivitetty 13.11.2012. Luettu 14.5.2013.

Nuoruus kehitysvaiheena. Pirkanmaan sairaanhoitopiiri 2013. WWW-dokumentti. <http://www.pshp.fi/default.aspx?contentid=28692>. Päivitetty 14.5.2013. Luettu 15.6.2013.

Paasio, Petteri 2003. Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalialalla. Helsinki: Stakes.

Pohjola, Anneli 2012. Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, Anneli, Kemppainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Juvenes Print, 19-42.

Pölkki, Pirjo 2005. Lastensuojelutyön tutkimus ja kehittämistoiminta. Teoksessa Puonti, Annamaija, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 270-319.

Pösö, Tarja 2005. Teoksessa Puonti, Annamaija, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 202-213.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

TEEMAHAASTATTELUN POHJA

PALVELUT

- Millaisia/mitä palveluita sait jälkihuoltoon siirtyessäsi? (Alkuvaihe)
- Oliko niitä riittävästi/liikaa/liian vähän?
- Vastasivatko palvelut tarpeitasi? **Miten? Jos ei, miksi?**
- Miten palvelut ovat muuttuneet jälkihuollon edetessä?
- Onko määrä muuttunut? **Vähentykö/lisääntykö? Miten?**
- Onko palveluiden tarve muuttunut? **Miten?**
- Onko ollut jotain palvelua, jota et saanut, mutta olet tarvinnut? **Millaista?**
- Onko ollut tarjolla?
- Onko mielestäsi palveluissa kehitettävää? miten kehittäisit palveluita?
- Ovatko palvelut vastanneet odotuksiasi? **Miten?**
- Ovatko palvelut olleet sitä mitä on luvattu? **jos ei, miksi?**
- Ovatko palvelut vastanneet asetettuja tavoitteita? **jos eivät, miksi?**

TUKITOIMENPITEET

- Saitko riittävästi tukea, ohjausta ja neuvontaa siirtyessäsi jälkihuoltoon?
- Keneltä sait tukea?
- Vastasiko tuki tarpeitasi? **Jos ei, mitä olisi pitänyt olla enemmän?Miksi?**
- Miten tukitoimenpiteet ovat tukeneet itsenäistymistäsi? **jos eivät, miksi?**
- Miten tuki on muuttunut jälkihuollon edetessä?
- Onko sitä ollut riittävästi?
- Keneltä olet saanut tukea jälkihuollon edetessä? **Millaista?**
- Onko tukitoimenpiteitä muutettu tarpeidesi mukaan? **Miten?**
- Millaista tuki on tällä hetkellä?
- Oletko saanut riittävästi tietoa/taitoja itsenäiseen elämään?
- Onko jotain missä haluaisit tässä vaiheessa saada lisää tukea?

TAVOITTEET

- Kuinka hyvin olet tiedostanut omat tavoitteesi?
- Miten asetetut tavoitteet ovat tukeneet tarpeitasi?
- Oletko saavuttanut asetetut tavoitteet? jos ei, miksi?
- Miten edistymistä seurattiin?
- Miten sinun mielipiteesi on otettu huomioon tavoitteita asetettaessa?
- Miten jälkihuolto on auttanut/tukenut tavoitteiden toteutumista?
- Millaisia suunnitelmia tavoitteista on tehty?
- Miten tavoitteita on päivitetty vai onko niitä päivitetty? Onko siitä ollut hyötyä?
- Miten Huoltsikka on sitoutunut asetettuihin tavoitteisiin?
- Entä miten itse olet sitoutunut niihin?

VAIKUTUKSET

- Mitkä asiat ovat muuttuneet elämässäsi jälkihuollon aikana?
- Mitkä asiat ovat vaikuttaneet muutokseen?
- Ovatko muutokset olleet jälkihuollon aikaansaamia vai olisivatko ne tapahtuneet joka tapauksessa?
- Ovatko muutokset olleet toivottuja? Millä tavalla? jos ei, miksi/miten?
- Millaista hyötyä koet saaneesi elämääsi jälkihuollosta? Jos ei, miksi?
- Miten jälkihuolto on vaikuttanut elämääsi? Arkielämän taidot(kodinaskareet,rahankäyttö) psyykinen ja fyysinen hyvinvointi(terveys,päihteet,minäkäsitys,itsetunto), harrastukset, yhteiskunnalliset taidot(koulu/työ,virastoissa asiointi), sosiaalinen verkosto(perhe,ystävät, ongelmatilanteiden hallinta)..
- Miten palvelut/toimintatavat ovat tukeneet itsenäistymistäsi? jos ei, miksi?
- Miten palvelut ovat auttaneet oman elämänhallinnan/elämäntilanteen jäsentymisen saavuttamisessa?
- Mikä rooli tai merkitys jälkihuollolla on ollut itsenäistymisen ja oman elämänhallinnan saavuttamisessa?

SISÄLLÖNANALYYSI 9/2013

Pääloukka	Yläluokka	Alaluokka	
Palvelut ja tukitoimenpiteet	Arjenhallinta	Tukea asumiseen	
		Tukea rahankäyttöön	
		Neuvoja laskujenmaksamiseen	
		Apua pankkiasiointiin	
		Asunnon siisteys	
	Psyykinen ja fyysinen hyvinvointi	Päiväjärjestyksen ylläpitäminen	
		Päihdevalistus	
		Terveellisten elämäntapojen opettaminen	
		Yhteiskunta	Opiskelun tukeminen ja koulunkäyntiin sitouttaminen
			Työnteon tarpeellisuuden korostaminen
	Apua töiden hakemiseen		
	Neuvoja virastoissa asiointiin		
	Virallisten papereiden täyttämässä tukeminen		
	Harrastukset	Neuvoja tukien hakemisessa	
Harrastusvälineet			
Rahaa harrastuksiin			
Kuljetukset			
Sosiaaliset suhteet		Ei vastauksia	
	Määrä	Riittävyys	
		Odotukset	
		Tarve	

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka
Tavoitteet	Suunnitelmat	Omat tavoitteet Päivitys Saavuttaminen Oma mielipide
	Sitoutuminen	Oma sitoutuminen Huoltsikan sitoutuminen Oma kiinnostus
Vaikutukset	Mihin vaikuttanut	Oma elämänhallinta Oman ajattelutavan muutos Oma kasvu Oma itsenäistyminen Halu muutokseen Asioiden hoitaminen Ymmärrys asioista
	Mikä vaikuttanut	Tuki Neuvonta Ohjaus Opastus Muistuttaminen

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖN TEKEMISESTÄ

Sopijavapuerot:

Opinnäytetyön työelämäkumppani: Huoltisikka Oy
 ja Mikkelin ammattikorkeakoulun Kulttuuri-, nuoris- ja sosiaalialan laitoksen sosiaalialan
 koulutusohjelman opiskelija(t) Mari Inkeroinen ja Sanna Jusela

Opinnäytetyön aihe: Tutkimus Huoltisikka Oy:n jälkihoidtopal-
 veluiden vaikuttavuudesta käyttäjäasiakkaiden kokemana

Opinnäytetyön ohjaajat:

Oajaava opettaja: Muona Saksia
 Työelämäohjaaja: Jani Seppänen

Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika: Syysy 2013

Opinnäytetyön TK-tavoitteet (vapaamuotoinen, omakannainen kuvaus työn l&ä-tavoitteista):

Huoltisikka Oy:n jälkihoidtopalveluiden vaikuttavuuden
 tutkiminen

TK-LAUSUNTEET: Opinnäytetyön sisällytyksiä tutkimus ja on tieteellisesti luotettava (l&ä) luokan eläin- ja kasvitieteiden tutkimus ja niiden käytännöllisten ongelmien selvittämisen löytäminen. Katotaan, että tutkimus on järkevä ja etukäteen suunniteltu (tieteellisyys). Tutkimus- ja kehittämisalalla on sisällytyksiä perustutkimus, sovellettu tutkimus sekä kehittäminen.

Muut sopimusehdot:

Aika ja paikka: 8.5.2013 Mikkeli

Mari Inkeroinen
Sanna Jusela

Opiskelijan allekirjoitus

Opiskelijoiden allekirjoitukset

Jani Seppänen

Työelämäkumppanin allekirjoitus